

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 2 (255), serie nouă. Miercuri 17 ianuarie 1996. Preț: 600 lei

**sorin
alexandrescu**

«Unde sunt
cărțile noastre
scrise despre
noi înșine?»

Reîntoarcerea

Ivi

Orwell

9966

cea ce am făcut noi se numește sacrificiu? Abia șept să vină primăvara, să-mi scot saboții albeni din debara și să mă plimb încălțată ca o oapă prin centru. Ianuarie 1977“.

Citise sprijinit de zid. În stația de metrou. În ra scârbă să se ducă acasă. Și firele de praf îi minteau de Magda. „Mai bine fac o băută cu Desenatorul. Ne pierdem mințile și urlăm piese hard». Sper să dau de el la Sală“. Sala era un ar primitiv aflat în subsolul facultății de drept, lîn cu mese din plastic, ocupate tot timpul. Se uca bridge, se fuma și se discuta politică. Băutura se aducea de acasă pentru că aici costa o rămdă de bani și erau puțini cei ce își ermiteau. Desenatorul era deja amețit când l-a ăsit Irvin. Trona la o masă, înconjurat de șase uști din anul întâi, cărora le explica ce-nseamnă ocietate civilă și de ce la noi nu există. Ochii i e lipiseră de un tricou alb sub care dansau doi âni proaspeți.

–Și cum vă spuneam. Popper i-a băgat egetul în fund lui Hegel și apoi l-a strâns de gât. Înglezul ăsta respectabil se trezește noaptea sudat și îl înjură de mamă pe Platon și pe eamț. Cică de la ei ni se trag belelele.

– Bună seara! a salutat Irvin, apropiindu-se.
– El e Irvin, a strigat Desenatorul, un reseriar! E o minune că nu e pulbere la ora asta. a loc domnule. Noi bărbații consumăm vin echi de un an, iar aceste încântătoare fete beau epsi.

– Toamnă-mi și mie vin! Privea undeva în gol. uzea discursul Desenatorului, comentariile elorlalți. N-avea chef să intervină. Se simțea îne. „Ar trebui să-mi aduc un pat aici. Să rămân entru tot restul vieții în Sală. Să curgă pe lângă îne generații întregi de dezmoșteniți și rotestatari. Să fiu arătat cu degetul. Asta e fiul agdei“.

Desenatorul povestea, râdea și se îmbăta. Ochii îi rămăseseră pe sânii puștoaiței. Și-ar fi at un deget de la picior ca s-o aibă. Uite, acum face un mic semn. Fata îi scrie numărul de telefon pe un șervețel soios. Desenatorul âmbește. Irvin răsufle ușurat că prietenul lui a căpat cu degetele întregi. În capul lui, gomotele se amestecă. Simte cum cineva îl ia e braț. E bunul său prieten. Ies. În sală, aerul de nerespirat.

„Nu m-așteptam ca la vârsta mea să mai etrec o noapte afară. A fost cutremur. Irvin s-a periat. Mobila a căzut în mijlocul casei. Am căpat amândoi. Blocul n-a pățit mare lucru. Am stat toată noaptea pe terenul de fotbal. Vonurile sunt contradictorii, dar e sigur că în entru au căzut clădirile și sunt mulți morți. Ce mă roșie! Nimeni nu știe câți oameni sunt sub ărâmături. Curentul a fost întrerupt zece ore. răști de țigani fură din case și jefuiesc adavrele. Irvin mi-a adormit în brațe. Aș vrea ă uite. Dar nu se va întâmpla acest lucru. Mîntea absoarbe tot ce înseamnă suferință. Treierul e ca un burete ce ține durerea. Suntem îște biete fantome alungate dintr-un castel coțian. Un murmur străbate mulțimea. Fiecare orbește despre ce a auzit sau despre ce crede că -a întâmpilat. Au murit oameni. Peste ani cine o ă-și mai amintească de ei? De noi! 5 martie 977“.

Irvin citea. Desenatorul asculta. Se aflau sub n felinar luat cu asalt de găzele nopții. Pentru o lipă, au crezut că întreaga lume a încremenit. În camion a sfâșiat liniștea.

– Era tare Magda! a șoptit Desenatorul. O ă-i fac un portret. Aș fi vrut să fac dragoste cu a.

– Nu fi porc.

– N-am zis la mișto. Mi-ar fi plăcut s-o unosc în acele vremuri, a bâiguit Desenatorul. 1 întuneric au țâșnit două voci arse de alcool. 2 lei doi se puseseră pe cântat. Un fel de melodie ă făcea loc în văzduh, părăsind gâtlejurile scate.

– Noi ar trebui să spargem o bancă! a zis Desenatorul, furăm un sac cu bani și apoi ne îngropăm pe plaja de la Rio.

– Îmi surăde ideea, dar mi-e lene să fac planuri. Găsește ceva mai comod. Irvin se afla în acea zonă în care orice e posibil. Ar fi vrut să trăiască o experiență ieșită din comun. Se simțea singur. Înfiorător de singur. Aflat la mii de kilometri depărtare de strada pustie. Undeva la marginea oceanului. Aștepta să moară. Să-i regăsească pe cei dispăruți: Albert, Suzana, Senior, Magda.

„Ieri dimineață au găsit-o spânzurată în baie. Am fost la morgă s-o recunosc. Nu mai avea pe nimeni. Pe Irvin l-am lăsat afară, în parcul plin de moarte. Suzana era vânăță la față. Limba îi era ieșită pe jumătate din gură. Biata mea prietenă. Nu mi-a scris nimic. S-a sinucis pur și simplu. Ne-am înțeles atât de bine. Nu s-a împăcat niciodată cu moartea lui Albert. Suzana, câte nădejdi nu ne-am pus noi în Irvin, în viitor. N-am apucat să ne realizăm visele. Îți amintești noaptea aceea de august când ți-ai făcut nevoile în intersecție? Noi făceam galerie de pe margine. Ai scos casetofonul în stradă și ai pus Beatles.

Ce vremuri!

Suzana s-a spânzurat de cureaua lui Albert. Doamne, ce sinistru! Și câtă dragoste! Oare Senior mai trăiește? N-aș vrea să aflu că prietenii lui nu mai sunt. Să rămână cu ce a fost frumos și adevărat din tinerețea noastră. 16 februarie 1979“.

– Desenatorul, ar fi trebuit să ne facem alpinști. Să murim înghețați în Hymalaya. Să nu știe nici dracu unde suntem. Irvin se bălbăia.

nina ceranu

SARPELE ȘI GREIERII

Înainte de a începe construirea casei, plănuiuse să meargă la el. Avea nevoie de încurajare. Începea o treabă la care femeile nu se înhamă de bună voie. Nici nu se prind. Ce știu ele despre ridicarea unei case? Despre tocmeala cu maistorii... Adălmașu'... Rosturile le cunosc abia după aia... Primul țaruș, groapa pentru fundație, – dacă vrei să faci casă fără moarte –, turnarea betonului, sau ziditul cărămizilor – care-i om și face o casă în rândul lumii, nu coteț de porci... toate astea nu sunt lăsate vederii unei neveste. E un ceremonial la care iau parte în exclusivitate bărbații și sudoarea muierescă îngropată la temelie parcă macină autoritatea de mai târziu a unui cap de familie... Ea, femeia, ... cu mâncarea pentru meseriași, cu apa rece, sau cu țuica, spre seară când nu se mai riscă vreo cădere de pe acoperiș... Pe urmă, abia când e ridicat calcanul și acoperișul face umbră rărită în curte, înainte de a pune solzii țiglelor, femeia aduce creanga de măr cu peșchirul, sau c-o bucată de stambă, cu sticla cu țuică și-i întinde omului ei poate prima dovadă de luare la cunoștință a efortului său...

Mitică aflase cum se construise casa lor, din scrisorile ei scurte, concise. Angela nu știa multă carte. Nu aducea cum trebuie vorbele din condei, dar la socoteli n-o întrecea nimeni, le ținea mai bine ca el, la Aprozarul lui, dovadă că Mitică plătise în două rânduri câte două, trei sute, cu care ea, aici, ar fi cumpărat două ferestre. Cu banii, Angela, de când-era casierul câștigului trimis de Mitică, învățase să se poarte cu grijă. Nu erau ai ei și... Paralel

Avea lacrimi în ochi.

– Nu plânge a strigat la el. Hai în munți, dar nu plânge. Viața e o mizerie. Mă întreb uneori dacă nu aici e iadul și noi suntem păcătoșii altei lumi.

– Desenaturile, bați câmpii. Te-ai simțit vreodată singur? Singur și părăsit?

– Nu cred!

– Uite, aici am trecut. Istoria unor oameni din care s-a ales praful.

– Sunt alături de tine, a încercat Desenatorul să-l susțină.

– Ce trebuie să fac ca să le respect memoria?

– Să te îmbeți mai des și mai adânc!

– Știi ceva, Desenaturile? O să-i dau foc!

„Nu-mi amintesc să fi plouat atât în luna iunie. Săptămâni întregi n-am văzut soarele. Ieri am mâncat cireșe. M-am fardat violent și am fost la doctor. Durerile au devenit insuportabile. Am scuipat sânge. Abia îmi mai ascund suferința în fața lui. L-am mințit că n-am nimic. Iau morfină.

Senior a rămas tânăr în mintea mea. Au trecut douăzeci de ani de atunci. Copacii sunt verzi, deși plouă încontinuu. O culoare proaspătă, caldă care te-ndeamnă la somn cu vise erotice. Irvin e mare. Mă doare sufletul când mă gândesc că-l voi părăsi. Într-un fel, pot spune că noi ne-am făcut datorii. Irvin trebuie să construiască, să dea viață. 15 ianuarie 1992“.

Și-a lipit nasul de geamul răcoros al magazinului. A râgâit.

– Desenaturile, mai avem o șansă, bătrâne! a strigat Irvin, aburind sticla.

– Ce șansă?

– Să facem zgomot!

cu ea, bănuia, soacră-sa mai ținea o socoteală... Nu îndrăznise să ia din ei nici pentru parastasul de un an al maică-si.

La câteva nopți de la mutarea în casă visase o femeie bătrână care se chinuia să urce treptele casei neterminate. Angela o privise de la geam fără să iasă afară și să-i vină în ajutor. Dorea să vadă până unde poate să ducă încăpățânarea bătrânei. Cocârjată pe baston, baba se înverșuna să-și deznoade picioarele betegite.

„Dacă n-aș ști că soacră-mea e dincolo și doarme, aș zice că ea e arătarea aia care vrea să dea buzna peste mine.“

Cea de-afară ridicase ochii triști, ficși, fără s-o vadă pe Angela. Cu toate că o privea direct, vorbea într-un fel care ei, Angelei, îi trezise spaima:

„Casa asta n-are nici greieri și nici șarpe... Tu să umbli, dacă ții la truda asta și la omu' tău, să-i aduci greieri și să-i cauți un șarpe... Să ai grijă să nu iei șarpele altei case...“

Apoi bătrâna se așezase, în sfârșit, pe treptele pline cu nisip și rămăsese acolo cu capul ridicat adulmecând zorii ce se chinuiau să vină, ca o fătuică întârziată a nopții.

„Și cum deosebesc șarpele cuiva de cel fără de stăpân?“ se gândea Angela s-o întrebe pe babă, dar gura încleștată nu articula nici un cuvânt.

Se zbatuse încă mult timp întemnițată în visul acesta până când soacră-sa, după cum îi era obiceiul, după ce ieșea pe-afară pentru nevoi, o controla pe Angela; nu pricepuse de ce noră-sa dorea să doarmă singură în odaie; intrase și la ea și, auzind-o zburcându-se în vis, o trezise:

– Ce ai fă, de ce gemi prin somn?

– Am visat urât, mamă, i s-a plâns ea.

– Visele, fată, sunt pornite din mintea ta bogată. Ia fă-ți seara semnu' crucii și spune și-o rugăciune, că ai și tu omu' plecat departe, printre străini... Dar tu, nu! Dai drumu' la radio, ascuți toate prostiile alea și noaptea visezi urât... Au, au, că am rămas văduvă la trei de ani și nu m-am mai dus la horă, nu m-am dus la rugă, nu m-am mai dus la vreo clacă... M-am urgisit, că aveam copii de crescut și nu voiam să-i înfrunte strinu' la masă... De aia n-am mai ridicat ochii la alt om... Mă culcam frântă și mă sculam și mai dărămată de oboseală și de griji. Tu!? Tu o duci împărătește și de aia visezi urât!

– Lasă, mamă, nu-mi mai pomeni de închinat și de semnul crucii, tocmai matala care faci vrăji...

– Nimic n-ai priceput din tot ce vezi, fă! se supăraseră bătrâna, dând să iasă din odaie.

– Mamă, stai, nu pleca. Visai colea pe scări o muiere bătrână... nu putea să le urce.

– O fi moartea, îi spusese soacră-sa liniștită. S-o îndura de mine...

– Dar până la urmă reuși și se așeză cu fața la vale. Aștepta soarele să-i lumineze calea, cu toate că, în puterea nopții, curtea noastră îmi păruse luminată ca ziua... Zicea ceva de șarpele cășii noastre și de niște greieri...

– Doamne, fată, ce-ți mai puiază și ție mintea! se mirase bătrâna.

„Șarpele singur fără casă, îi dăduse răspuns tot în crâmpeliul acesta de vis nevasta lui Boșe, seamănă cu ăla de l-ai omorât tu cu sapa, în Peret. Ții minte cum curgeau ouăle din șerpoaică și cum se adunau la loc bucățile ciopârțite, parcă cu viață, sub o frunză de căftălan? Ei, așa dungat e șarpele de care ai tu nevoie. Mai greu e să-l ademenești. Că nu vine nici la lapte, nici cu descânțece, ci altcumva... Am să-ți spun, dar mai încolo...“

„Dar cu greierii, pe ei cum îi aduc?“ îndrăznise s-o întrebe din nou Angela.

„Cu greierii? Cu greierii e mai simplu. Chemi copiii neumblați la rele, în zi de joi, și-i trimiți în răsărit de soare la marginea lanului de grâu și-i pui să se dezbrace în pielea goală. Țoalele să și le lase la un loc;

greierii or să fugă de rouă să se ascundă în îmbrăcămintea mirosind a cumințenie. Așa, dezbrăcați, să se întoarcă la ține cu hainele-n brațe și să și le scuture pe pragul casei neterminate. Din câți greieri or fi acolo, unul, doi o să rămână și în casa ta...“

„Bine, bine, fusese Angela de acord, dar dacă, să zicem, fac rost de un șarpe și-l aduc în casă, când se întoarce Mitică al meu, și șarpele ăsta n-o să-l recunoască de stăpân? Că omul meu de asta s-a dus la Aprozar, să facem casa asta fără șarpe...“

„Eu știu, fata mea!? trăsese în retragere doamna Lenuța. Cu șarpele nostru nu m-am întâlnit niciodată și nici n-am avut cum să-l întreb dacă-l recunoaște pe bărbat-miu de stăpân. Dar cred că l-a recunoscut, că altfel...“

„Cucoană Marioară, oare când dărâmi o

opinii

NECESITATEA UNEI REVIZUIRI (II)

de ALEXANDRU GEORGE

Cronica de familie de Petru Dumitriu se prezintă ca o vastă construcție haotică, depășind tot ceea ce se concepuse în literatura noastră epică sau chiar în genul special al romanului fluviu (**Romanul Comăneștenilor** de Duiliu Zamfirescu, cel al **Halippilor** de H. Papadat-Bengescu, **În preajma revoluției** de C. Stere) abia mai de curând putându-se înregistra încercările unui Dinu Săraru sau Radu Tudoran de frescă istorică întinsă pe decenii sau cuprinzând mari evenimente istorice. Romanul se vrea o **saga**, istoria unei familii, după exemplul celebru al lui E. Zola, cu ai săi **Les Rougon-Maquart**, dar și al derivațiilor naturaliste de tip **Forsythe-saga** de J. Galsworthy sau **Les Thibauds** de Roger Martin du Gard, aceasta situând încercarea romancierului român în epigonismul unei formule uzate, care nu mai era propriu-zis a epocii noastre. (**Cronica familiei Pasquier** de G. Duhamel încheindu-se în 1946).

Așa cum e, demodat, șubred în toate articulațiile lui, viciat de spiritul nefast al momentului în care s-a născut, valoros nu totdeauna prin rezultate, romanul acesta, dacă e să-l numim așa, este un miracol în literatura noastră, operă de extremă maturitate a unui scriitor care nu împlinise treizeci de ani și care ambiționa prin cartea sa să contrazică tot ceea ce-și reprezentaseră alți autori în ultimul nostru veac de libertate și de idealuri libertare. Cronica sa de familie e alcătuită din nuvele, scurte romane, pagini de pură legătură, în succesiune silnică, și fără să urmărească un adevărat proiect epic, deși se dă drept destinul unei familii; e mai mult un tablou în desfășurare a unei lumi pe care romancierul o propune atenției în exemplare caracteristice, confruntate cu vicisitudinile istoriei, cu revoluția liberală, cu răzmerițe țărănești, cu războaie victorioase sau catastrofale, cu amenințări și ocupații străine. E reacția și comportarea unei lumi prinse într-un mare proces istoric pe care l-a străbătut România modernă timp de un veac, de la Unirea Principatelor și până în contemporaneitatea strictă a existenței cronicarului, cam un

casă, moare și șarpele? Că l-aș căuta pe de-a fost la casa bătrânească...“

„Nici asta nu știu. Vezi, și eu ca femeie nu prea mi-am pus probleme din astea... F Nicu destul de filosof ca să mă mai ocup eu de spirit... Dar să știi că șarpele de exis trebuie să existe pe undeva...“

Și femeia tăcuse spre disperarea Ange care avea nelămuriri în visul acela.

Se trezise definitiv sperând să au țărâitul binecuvântat al greierului. Dacă veniseră nici până acum, atunci cât să mai așteptat?

Despre acest neajuns i se plânse naivitate lui Mitică, într-o scrisoare. Dar avea să-i răspundă:

„O să-ți cumpăr un greiere pe care să-i întorci cu cheița, sau o casetă înregistrată greieri și-o să-ți trimit și-un casetofon.“

deceniu după instaurarea comunismului.

E probabil ca autorul să nu-și fi gând textele într-un ansamblu, într-o alcătuire omogenă, dar și le-a asamblat scriindu-l văzând și făcând. Așa cum apare, sub formă unei construcții vizibil câmpăcite prin adaosuri și anexe de necesitate, ea pare o casă în care cabinetul de toaletă e situat la intrare, biroul este în pivniță, holul e o adunătură de troac inutile, în timp ce dormitorul e aproape gol, culoarele fiind totuși mai interesante și mai prețios mobilate. Cine se strecoară în toate acestea hărăbaie, trăiește contrarietăți satisfăcții, motive de uimire în sensul bun rău al cuvântului, sentimentul că totul este justificat și inadmisibil în același timp.

Davidă, prima piesă, este și capodopera autorului, realizarea dătătoare de măsură pentru arta sa. E istoria unei tinere boieroaică (purtând acest nume inadmisibil, necunoscut onomasticii românești) care, aflată la vârsta

Orgoliu

de Constantin Abăluță

(Luceafărul 37/1995)

În orașul meu există o climă imprevizibilă
Așa cum spunea anticarul Mișu, importată din Sahara.
Plouă o dată la zece ani
și atuncea câte-o oră seara.
Tata, Dumnezeu să-l ierte, îmi arăta
câte-o piatră de râu într-o matcă secată
Și-mi spunea cât de complicată e curgerea
ploilor înspre a fi râu
Și eu vedeam piatra și alte poezii.
Copil fiind visam apele curgând șiroaie
și toată viața mi-am dorit să fiu
un vânzător ambulant de umbrele
Dar parcă mai poți fi în contextul acesta secetos?
Ar fi timpul să se importe o ploaie
Măcar pentru fiecare volum ce l-am scos!

Lucian Perța

rechizitoriu și de șarjă violentă nu are și vreo morală, care să se degaje cât de cât din întregul proces istoric. Se poate înțelege mai curând că oamenii nu se schimbă, indiferent de radicalele prefaceri politice și sociale și într-un capitol dintre cele mai realiste și mai vii (**Boierii vechi și noi**) autorul ne prezintă tipuri variate de „oameni noi“, de mici snobinete care adoptă stilul și manierele tuturor „foștilor“, profită de noile structuri dar doresc reîntoarcerea regelui și așa mai departe. Pentru a echilibra poate acest final destul de pesimist, ultima secțiune se ocupă de un descendent direct, deși mai îndepărtat, al blestematei familii, Pius Dabija, sculptor și compozitor (!) genial care ridică statui lui Stalin și noului regim, personaj tulbure, abia limpezit de sfaturile criticului Rozeanu, această fantoșă fiind o mostră de felul în care e văzut „eroul pozitiv“ al epocii, adică tocmai ceea ce înaintea nu se văzuse, nu pentru că n-ar fi existat ci pentru că talentul lui Petru Dumitriu nu era adecvat unor asemenea reprezentări.

Finalul cronicii alunecă spre relatarea cancanieră, în același spirit rău și cu același tendenționism pamfletar, locul marilor personaje istorice luându-l altele, mai obscure, de la Nae Ionescu și N.D. Cocea la Dr. Ana Aslan și Ecaterina Oproiu. Este și acesta un motiv de interes pentru un anumit public, uneori și intelectual, ideea că Petru Dumitriu este scriitorul unei lumi asigurându-i succesul la straturi largi de naivi. Cartea lui n-a avut timpul de a fi comentată, pentru că, la numai trei ani de la apariția ei în versiunea integrală, autorul a fugit din țară, blocând prin gestul său o critică reală, operă a unei confruntări cu noile generații ce s-au ridicat. Abia acum ea poate fi discutată, în contextul literar al apariției ei, reconstituit istoric, dar și prin ceea ce e durabil în ea, în lumina celei mai severe critici.

ideea că boierimea nu a fost ruinată de aceste schimbări; eroii lui sunt în perioada interbelică bine integrați în lumea bancară și financiară, unii au devenit chiar industriași și speculanți de bursă. Piesele cele mai bune (**Aquarium**, **Chintă royală**) dar mai ales **Salata**, o altă culme a artei autorului, complet independentă de rest, aduc noi nuanțe de negru în tabloul și așa foarte întunecat în care sunt cuprinși oameni din generația a treia, nepoții celor de la început. Sunt multe observații juste în toată această prelungire, dar și repetiții atestând resursele limitate ale autorului, mai ales în materie de psihologie. Face figură aparte nu doar căpitanul Petru Dumitriu (prin care romancierul își idealizează părintele, poate erou al unei întâmplări similare cu cea din **Salata**, dar care nu e un descendent al scleretei familiei) dar și Șerban Romano, o „speranță“ a intelectualității epocii, căzut în abulie, alcoolism și invertire sexuală până la urmă, un tip mai obișnuit viziunii scriitorilor anteriori despre boierimea română.

Adevăratul personaj al „cronicii“ în ultima ei parte este însă Dim Cozianu, a cărui viață este distribuită în trei episoade, urmărindu-i-se „cariera“ pe sute de pagini; e un om sumbru, cu poște crâncene și o melancolie de ins bolnav de ficat, ambițios, criminal, dar în același timp oportunist, jefuitor și seducător al familiei unui bancher evreu, îndrăgostit demențial de două femei total diferite, în fine izbutind să fugă după ce-i trădase și pe comuniști, cu care colaborase în perioada acestora de ascensiune. E un adevărat roman, această existență, secționând toată cronică în ultima ei parte; el reprezintă veleitățile suprema a autorului, aceasta însușindu-l figura lui sinistru, oarecum sintetică pentru concepția lui Petru Dumitriu despre „denunțul“ prin artă.

Al treilea volum al seriei nu mai are decât o scăzută valoare artistică, deși episoadele sunt la fel de antrenante, nedispunând aventurosul și chiar elementul senzațional. Eroii sunt acum confrunțați cu dezastrul societății lor, unii încercând să se adapteze situației prin șmecherii și provitând de naivitatea noilor „tovarăși“, care sunt prezentați totdeauna ca plini de bunăvoință și de bune intenții, de dragoste de țară și de justiție. Alții încearcă soluția de a fugi din țara care nu-i mai poate suporta și episodul cel mai dramatic conține astfel asasinarea lui Cezar și Alexandra Lascari, în tentativa lor de a trece în Ungaria, victime ale unor țărani specializați în această soluție oferită celor care vor să „scape“ de socialism.

Ceilalți sfârșesc în marasm și obscuritate, eliminați de la sine de „vremurile noi“, sau viețuind parazitari în noile structuri sociale. Romanul care are în genere un ton de

ăritșului, se fixează pasional de amantul apei sale, prieten al casei și lider politic acționar, oponent parlamentar al lui Cuza și ogălniceanu. Tatăl ei, Alexandru Cozianu, are moșier, dorește o alianță strălucită, dar dinav și abulic lasă să se consume o mare amă. Căci în casa lui intră un neînsemnat profesor al fetei, ins cu idei subversive care se drăgostește de ea și ajunge să-l asasineze pe Șerban Vogoride, detestatul și adoratul idol al fetei, compromițând astfel o „acțiune“ urzită de un grup revoluționar mai chibzuit și mai realist. Acțiunea e dusă cu extremă abilitate, aplicând personaje cu psihologii crunte, în final, profitorul dovedindu-se Lăscăruș ascari, flăcău tomnatec și ins foarte bogat, are obține în învălmășeală mâna Davidei. Deși romanțează prea transparent neprejurările asasinării lui Barbu Catargi asasinul fiind modelat după Al. Antemireanu) **Davidă** este o realizare de mare forță dramatică, într-un cadru în genere bine constituit, dovedind în plus din partea autorului o imaginație ingenioasă, adecvată unei abordate.

„Romanul“ face însă numaidecât o buclă în os, printr-un episod pur **legato (Copilării)** pentru a se redresa grație părții a III-a, **Poziția strelor la 19 iulie**, istorie aproape burlescă a lui Eustațiu Cozianu, individ irealist, prea necrezător în ce-i spun horoscoapele și care vede ucis de țărani de pe una din moșiile sale obținute prin cărcotă și silnicie după un proces de decenii. Episodul următor (**Viața lui Bonifaciu Cozianu**) schimbă iarăși registrul narativ și ne prezintă ceea ce și titlul spune, viața unui frate al precedentilor, viață fără prea mult interes a unui tip coleric, spre deosebire de saturnicul Alexandru și de jovialul Eustațiu, care face carieră politică în regimul detestat de el, ucide un gazetar în duel (după modelul N. Filipescu, ucigaș în aceleași condiții al lui G. E. Lahovary), tip afemeiat-vulgar, egotic și nărușub toate aspectele în afară de năzuința crudă de a face rău, de a contraria și insulta, dar personaj foarte caracteristic pentru că sintetizează mai bine concepția lui Petru Dumitriu despre boierimea română din epocă. Interesul este recăștigat, pentru cititorul care urmărește totuși arta dincolo de toate aceste iacofonii și intenții caricaturale, grație părții următoare, **O călătorie de plăcere**, cu care recem în generația următoare. E vorba de rădăstarea de către familie (printre care se află și Cozieni) a unei imense moșteniri ce ar urma să-i vină de la Sofia von Bodmann, fostă soție a lui Alexandru Cozianu. Acțiunea se prelungește în **Bijuterii de familie**, o năvelă independentă și ea, în care două dintre descendentele frustrate ale bogătașei se duc după ericita moștenitoare, care va fi ucisă în umbrele și dramaticele momente ale răscoalei ărașești de la 1907.

Cu aceasta se încheie primul volum, care e și cel mai realizat; în următorul suntem purtați în epoca războiului mondial și de după, în umea „urmașilor“, care nu mai au decât egături de rudenie îndepărtată, dar cam celeași trăsături, toți sunt niște canalii, emeile niște destrăbălate (ni se înfățișează hiar și o bunică încercând să profite de irilitatea incipientă a nepoților ei adolescenți), toți sunt bețivi și detracăți, trădători de patrie dacă au ocazia (cazul colonelului Iturdza e exploatat aici) complotând împotriva tatului din motive joase, cumulând vicii și răcate greu de crezut că au fost apanajul unei categorii politice care a realizat totuși România Mare, reforma generoasă agrară de după război și a dirijată poporul spre societatea modernă și civilizația europeană.

Originalitatea lui Petru Dumitriu este una de „răspăr“ și, în această categorie, intră și

Sorin Alexandrescu:

«UNDE SUNT CĂRȚILE NOASTRE S...

Marina Spalas: *Domnule profesor Sorin Alexandrescu, prin anii '80 am fost foarte uimită să aflu despre activitatea dumneavoastră de opozant al regimului lui Ceaușescu. În anii facultății vă priveam ca pe un savant rupt de lume, demn urmaș al lui Mircea Eliade, în cariera științifică. Ce v-a făcut să ieșiți la luptă pe câmp deschis în anii comunismului?*

Sorin Alexandrescu: Cel căruia îi păstrează o mare recunoștință și admirație în formarea mea ca analist politic a fost Mihnea Berindei, căruia mulți dintre disidenții români îi datorează viața. Acest lucru trebuie spus de o mie de ori. Dacă nu era Mihnea Berindei poate că ei nu ar mai trăi în momentul de față.

Eu îl cunoșteam vag pe Mihnea Berindei, el fiind mai tânăr decât mine și fiind și istoric (turcolog), meserie departe de a mea. L-am întâlnit întâmplător, la Paris. Pot să spun că mi-a făcut o impresie extraordinară. M-au impresionat curajul și mai ales liniștea extraordinară cu care lupta pentru disidenții români. Sigur că Europa Liberă era un model, dar Europa Liberă era un model instituțional. Mihnea Berindei acționa pe cont propriu. El era un intelectual, ca și mine, care deodată a zis: nu, acei oameni nu pot fi abandonaji. Deci, în mare măsură, lui îi datorez trezirea mea. El mi-a dat primele texte ale disidenților români care nu știu cum ajunseseră la Paris, prin anii '85-'86. Pe urmă, am început să public aceste texte în Olanda. Nu știu dacă el a aflat toate astea, dar pot să spun că îi port o admirație extraordinară. Sunt extrem de trist că după revoluție a fost atât de violent atacat în România, atât de abandonat și astăzi, practic, nu mai joacă nici un rol în această țară. Este de necrezut. Este un act de ingraturitudine flagrantă față de acest om. Poate că are și el defecte, nimeni nu-i perfect. Este uneori puțin cam arrogant, dar ce-a făcut a fost un lucru extraordinar în anii terorii lui Ceaușescu.

M.S. *Cum vă explicați că lumea uită să fie recunoscutoare atât de repede?*

S.A. Cred că lumea l-a uitat pe Mihnea Berindei sau îl atacă așa cum o batjocorește pe Doina Cornea, în loc să-i mulțumească. Havel a devenit președinte. În Polonia același caz (pentru câțiva ani, cel puțin n.n.). La noi, în loc ca unul dintre disidenți să devină șeful statului, ei devin ținta acuzațiilor. Cred că în mare măsură este și o explicație psihologică. Nimeni nu iartă celuilalt ceea ce el însuși n-a putut să facă. n-a avut curajul să facă. Și eu, toute proportion gardée, deși nu pot să mă compar cu ceea ce a făcut Mihnea Berindei la Paris, pot să spun că am avut aceeași experiență în Olanda. După revoluție toată lumea n-a știut cum să mă dea la o parte pentru simplu motiv că ei nu veniseră niciodată la o demonstrație așa cum venisem eu (demonstrații de protest în Olanda). E același mecanism psihologic. De fapt, lui Mihnea îi datorează această radicalizare ca model de luptă. Mi-am spus: uite se poate, într-un mod foarte simplu. În al doilea rând, marea presiune venită din țară, aceste evenimente majore, dărâmarea Văcăreștilor, înrăutățirea situației după '80, Brașov '87, pe care le-am numit, care de fapt au venit foarte târziu. Adică, m-au influențat foarte târziu. Vreau să vă spun că prin '85 am început să public articole. Dar evident că în reviste de specialitate, în reviste despre Europa de Est care nu aveau un ecou atât de mare. În cotidiene și la radio am început să scriu și să vorbesc cam de prin

'87, înainte de revolta de la Brașov. După revolta de la Brașov, realmente, n-am mai avut nici o ezitare. Imediat, în ianuarie '88, am început toate activitățile: crearea unui comitet pentru respectarea drepturilor omului în România, articole în cotidiene, radio, televiziune, demonstrații în fața ambasadei, în care eu purtam totdeauna aceeași lozincă: „Brașov – mândria noastră“. Stăteam în față ca să știe exact cine sunt.

M.S. *Simțeați vreun pericol?*

S.A. Am primit o scrisoare de amenințare în '89, prin octombrie-noiembrie, puțin înainte de Congresul al XIV-lea al partidului.

Atunci știu că am fost foarte impresionat. Am dat telefon la Europa Liberă să-i întreb dacă știu cine trimite scrisorile de amenințare. Scrisoarea venea din Spania. Emil Hurezeanu, cu care eram prieten, a întrebat, întâi, serios: „E prima? „Da“, i-am spus eu, mândru. „Nu te supăra, noi primim în fiecare săptămână scrisori de acest gen“ (râde), și a început să râdă. M-am simțit insignifiant. Pe urmă, m-am dus la un ziar olandez, unde scriam, neștiind ce să fac. Nu știam dacă să iau în serios amenințarea. Atunci, un ziarist olandez a dat telefon la contraspionajul olandez care, deci, trebuia să fie informat, să știe dacă sunt serioase amenințările. M-am pomenit cu un telefon de la ei: „Am auzit că sunteți amenințați“ și eu plin de speranță, „gata acum sunt protejat“, le-am spus ce era în scrisoare și ei mi-au dat un sfat înțelept: „Vă sfătuim ca în fiecare zi să luați altă rută prin oraș“ (râde). Îți dai seama ce protecție extraordinară îmi ofereau. „Dacă se întâmplă ceva, să ne anunțați“. Unde sunteți dumneavoastră, până veniți, poate cine ia asigurarea să mai facă ceva, moștenitorii (râde).

M.S. *V-am mai întrebat și altădată, vă întreb și acum: dacă n-ar fi plecat, care era destinul intelectualului Sorin Alexandrescu?*

S.A. A posteriori, îmi place să cred că aș fi devenit un disident, dar nu știu dacă aș fi fost chiar atât de curajos. În orice caz, moral, mă simțeam atunci alături de ei, dar evident că mă simțeam de la distanță. Nu știu dacă aș fi avut curajul Doina Cornea. Pentru mine, Doina Cornea este exemplul cel mai pur al caracterului românesc și, totdeauna, când mi se spunea: „Uite, românii nu fac nimic!“ – era bășcălia cunoscută: „mămăliga nu explodează“ –, spuneam: „Da, dar a explodat la Cluj“. Pentru mine Doina Cornea era cea care atunci a salvat, ca să zic așa, onoarea acestei țări. Ea a început prin '86, a fost prima. Nu pot să uit un lucru extraordinar, care m-a îngrozit. Doina Cornea a fost bătută, călcată în picioare de un milițean în curtea casei. Nimeni dintre vecini nici măcar nu a ieșit la fereastră. Asta e ceva îngrozitor! O femeie bătrână bătută, călcată în picioare cu cizma. Că n-avea voie să iasă din casă, să zicem că, mă rog, era arestată. Dar bătaia nu făcea parte din pedeapsă. Era contribuția personală a cretinului de milițian de la poartă. Asta nu pot să înțeleg. Ea a salvat onoarea tuturor, dar vecinii ei n-au salvat-o pe ea.

M.S. *S-ar putea să fie vorba și despre lipsa de coeziune care se poate vedea peste tot acum: în politică, în cultură, în mass-media.*

S.A. Sigur, tocmai de aceea am fost extrem de uimit că s-au născut atâtea disidenți. Uite, un lucru cu care noi toți am rămas datorii în fața istoriei. În toate țările din Est au apărut, fie în țările respective fie în Vest, antologii, cărți despre disidența națională. Despre Solidaritatea au apărut

biblioteci întregi, despre unguri și cehi nu spun. La noi nu există nimic, cum ar fi o antologie cu articolele disidenților din România tipărite undeva în străinătate. Nu există, pur și simplu. Călcăia este că nu există nici în România. Doina Cornea și-a publicat „Liberté“ la Paris și apoi România și, încă una, după revoluție. Și le-a publicat singură.

M.S. *A mai apărut „Ce-ar fi de spus dialogurile lui Dan Petrescu cu Liviu Căugeopol.*

S.A. Exact. Și cam atât. A mai apărut și o carte a lui Gabriel Andreescu, „Filozofia disidenței“, care n-am reușit s-o mai găsesc. Nu a apărut nimic în limite raționale. „Liberté“ a Doina Cornea este unica într-o limbă internațională. Motiv pentru care în toată lumea se socotește că România n-a avut disidență. Astă-i adevărul, România este socotită o țară fără disidenți. Sigur, acum, după ani poți să socotești că asta e istoria și acum momentul a trecut. Dar în istorie noi avem, crede eu, acest ciudat geniu nefast de a nu lăsa urme.

Și dacă nici acum nu lăsam urme de ce să mai mirăm că în istorie, secole de-a rândul, nimeni n-a știut de noi. E același mecanism. Dacă noi vorbim despre noi, de ce să vorbească american sau un german. Ce să aibă ei cu noi?

M.S. *Nu au nici o obligație.*

S.A. Noi nu lăsam urme, nu lăsam arhive, lăsam documente, nu lăsam nimic în urma noastră.

M.S. *Pentru că totul costă și primul lucru care se spune este că nu avem bani, dar nimeni nu știe de unde ar trebui să vină banii.*

S.A. Cum să găsesc bani în alte țări și la noi nu se găsesc? Acum vreau să-mi public articole politice scrise din 1988 încoace, pentru că nu știu dacă ce era scris înainte mai e actual. Poate articol scris prin '85, care e un articol mai general. Acum îmi recitesc articolele cu foarte mare emoție, pentru că îmi dau seama în ce tensiune extraordinară trăiam atunci, în așteptarea a ceea ce se va putea întâmpla odată. De exemplu, acum am citit un articol publicat în 20 sau 22 noiembrie '87, era exact în timpul sau la sfârșitul Congresului XIV-lea al partidului. Se făceau tot felul de speculații că se va întâmpla ceva la congres. Nu a întâmplat nimic. Și atunci am scris un articol, care făceam tot felul de scenarii posibile despre cum va putea cădea Ceaușescu. Nu erau multe speranțe să cadă și la urmă spuneam, după cele trei scenarii pe care le făcusem: „Probabil că nu va cădea, dacă nu cumva se va întâmpla ceva“. Că extraordinar este că acest ceva s-a întâmplat, totuși, săptămâni mai târziu. Citesc acest lucru și nu vine să cred. Asta scriam pe 22 noiembrie și pe 15-16 decembrie revoluția a început la Timișoara. Trei săptămâni mai târziu acel ceva s-a produs.

M.S. *Când nu mai spera nimeni, poate doar cei care știau ce urmează să se întâmple. Acum vorbiți despre cartea care se află în pregătire „Litera“, da?*

S.A. Da, sper s-o publice „Litera“.

M.S. *Ce alte proiecte mai aveți?*

S.A. În general aș vrea să public în România toate aceste articole politice, pe care le-am scris decursul anilor în diverse limbi, în diverse publicații din diverse țări. Eu însumi neavându-lă în un loc, pentru că în Occident nu prea apar culegeri de articole. Nu este un lucru prea răspândit decât dacă ești un mare autor de best-seller-uri. Atunci îți se publică orice fleac, dar alt

E DESPRE NOI ÎNSINE?»

Aș fi foarte bucuros dacă ar apărea o asemenea revistă în România, pentru că s-ar vedea ce-am făcut. Nu știu dacă e bun sau rău, dar s-ar vedea ce-am făcut în toți acești ani. Am făcut o mică coteală și cred că pot să scot ușor șapte sau opt volume. Sunt câteva mii de pagini.

M.S. E vorba de jumătate din cariera dumneavoastră de analist politic.

S.A. Dacă-mi dai voie să fiu atât de înfumurat, spune că e o treime (râde).

M.S. Dar treimea de literat ce face?

S.A. Nu, o treime e politică, o treime este literatură și a treia treime este filozofie semiotică. Aici eu sunt ca Sfânta Treime (râde). Fiecare zonă constituie două sau trei volume în acest proiect, aceea spun că sunt șapte-opt volume. Depinde de numărul de pagini al fiecărui volum, cotind un volum cam la 300 de pagini, ar ieși câte, dacă sunt mai puține ar putea să iasă nouă. Sunt câteva mii de pagini selectate, pentru că ident multele fleacuri nu mai au sens.

M.S. Ce cursuri țineți la Universitatea din Amsterdam?

S.A. Tot pe trei zone: română pentru studenții români, istoria politică a României pentru studenții de la Institutul de Studii Est-Europene, și e un institut numai de studii cultural-politice în zona a treia zonă cursuri de semiotică, filozofia limbajului, pe care le țin în altă parte, dar tot la facultatea de litere, la o altă catedră. Mă plimb pe mai multe catedre.

M.S. Prin România nu vă mai plimbați într-un cursuri?

S.A. Nu mă pot plimba, decât dacă sunt invitat. Mă pot invita eu însumi. În '92 am fost invitat să țin multe cursuri. După aceea nu am mai primit nici o invitație. Aștept cu interes (râde).

M.S. Când vă plimbați prin București vă uitați ca acasă sau ca un străin în vizită?

S.A. E foarte greu de spus. Sunt multe motive pentru care mă simt acasă și niciodată nu voi uita să mă simt acasă. Totuși am și unele dureri, nu știu bine ce tranvai să iau, adică stângăcia turistului, care nu cunoaște bine orașul. Stângăcie în raport cu oamenii – dacă mă duc la oficialități, la un notariat, nu știu exact ce trebuie să spun.

M.S. Dar știți ce bacșiș trebuie să dați?

S.A. Nu, nu știu cum să ofer, nici nu știu cum să schizez gestul, este o problemă de comportament pe care n-o știu.

M.S. Cred că n-ați fi știut-o nici dacă năneai aici.

S.A. Ar fi trebuit să învăț, pentru că n-aș fi putut supraviețui altfel.

M.S. Ce alte nedumeriri ați mai avea?

S.A. Multe. Comportamentul oamenilor. Am fost la mare, la un hotel, nu-i spun numele, nu au să critic. Un hotel destul de scump, unde mă așteptat la un serviciu cât de cât, decent. Am fost uluit să constat nu lipsa de interes față de client, ci neobrăzarea față de client. O incredibilă necănie față de client a personalului. Eram între pușinii care înțelegeam ce vorbeau între ei spre clienți. Restul erau străini. Sper că nu știu românește. Dacă este posibil ca la micul dejun să fie nimic pe masă! La dejun era ceea ce se găsea bufet deschis la care puteai să-ți alegi ce ai, din nou nimic. Mă duc la o fată care servea și o întreb: „Nu aveți nimic să oferiți?“, și spune: „Păi, dacă crapă ăștia toți în ei“... Cum e posibil să spui așa ceva despre clienți? Sala era

plină, toți clienții erau lângă mine. Încă o dată, sper din adâncul sufletului că nu știu românește. Clienții ăia. O mitocănie fără margini. Un hotel de trei stele, cel mai scump de pe litoral. M-am dus acolo pentru că nu cunoșteam alte hoteluri. Am nimerit întâmplător. Auzisem că e bun. Am văzut trei stele, mi-am zis „hai!“. Am stat câteva zile și mi-am permis să plătesc o sumă exorbitantă care nu se justifică prin nimic. Hotelul ăla nici măcar o stea nu merită. M-am dus pe urmă la niște hoteluri mai ieftine, nu ca să stau, ci să văd cum se poartă cu clienții. Mi s-au părut mai civilizați. Probabil că aici era un bastion al comunismului ceaușist de pe litoral. Era ceva, de necrezut. Nu mai spun că era tot timpul un băiat lângă recepție, scufundat în lectura unui ziar. Imagini de necrezut că ar mai exista. Ajung acolo, nici nu desfăcusem bagajul, îmi telefonează cineva: „Eu sunt domnul Popescu“. „Și ce doriți?“ „Păi, sunt ghidul dumneavoastră.“ „Eu n-am venit cu un grup, am venit individual.“ „Eu lucrez pă individual“ (râde).

M.S. Pentru români nu este atât de tragică această situație, pentru că ei n-au bani să se ducă la mare, în hotel de trei stele.

S.A. Da, dar este și asta o porcărie. De ce asemenea hoteluri sunt deschise numai străinilor. Adică sunt enclave ale străinilor pe teritoriul românesc? Ce înseamnă asta? Pe de o parte zicem că nu ne vindem țara și pe de alta abia așteptăm să luăm bani pe ea. Și batjocorindu-i pe străini, pentru că pentru mine e clar că nu va mai veni nici unul dintre străinii ăia a doua oră în România. Și nici eu nu mă mai duc în hotelul ăla, cât voi trăi. În fine, asta e o paranteză.

M.S. Altminteri, cum vi se pare viața politică în calitate de consilier al partidului democrat creștin din Olanda pentru România?

S.A. Să nu exagerăm. Sunt consilier, dar asta nu înseamnă că vorbesc toată ziua cu acel partid despre situația din România. Este o situație de blocaj, în care nu văd, pe termen scurt, o ieșire. În care s-a ajuns la un perfect echilibru între forțele guvernamentale și de opoziție, conform rezultatelor alegerilor, în care niciodată opoziția nu va reuși printr-o moțiune de neîncredere să răstoarne guvernul, guvernul niciodată, din cauza asta, nu-i va fi frică de opoziție. Iar, în rest, toată lumea este fără idei. Guvernul n-are program, iar opoziția n-are program alternativ, deci o criză de creativitate politică. Pe de altă parte, trebuie să recunosc că guvernul actual a reușit să recâștige o anumită credibilitate externă. Sunt oameni politici care au o bună reputație, cred că și pe merit. Tocmai vorbeam despre ministrul de externe Meleşcanu. Pot să spun că am cunoscut câțiva oameni politici români în Olanda, pentru că aici eu nu am contact decât cu prietenii mei, care sunt toți în opoziție. Eu nu mă duc aici ca un profesionist să am contacte cu partidul X sau Y, eu mă duc și-mi văd prietenii, atâta tot. Dar pot să spun că, atunci când vin oameni politici români în Olanda, îi văd. Când a venit ministrul Meleşcanu, am fost singurul român invitat de Ministerul de Externe Olandez, nu de Ambasada Română, la recepție și am vorbit puțin cu dânsul. Recunosc că mi-a făcut o impresie excelentă. Este un foarte bun profesionist. Dacă acești oameni reușesc să scoată România din conul ăsta de umbră îngrozitoare în care se zbate de ani de zile, cred că e un lucru bun pentru România.

M.S. Un lucru este cert: că propaganda externă se face cu bani și, ce vorbeam mai

înainte, că nu există cărți de istorie care să dovedească existența seculară a românilor în Transilvania, și altele e un fapt care trebuie remediat. Toate acestea se fac cu bani, nu cu bune intenții și declarații.

S.A. Da. Pe de altă parte nu trebuie totul redus la aceste lucruri. Pentru că se pot face multe cu puțină inventivitate. Pentru alte țări din Europa de Est există în Vest diaspore mult mai active și mai săritoare, mai unite...

M.S. Poate și mai bogate.

S.A. Da. Poate și mai bogate, oricum mai răzbătătoare, mai bine orientate...

M.S. La ce vă referiți?

S.A. În primul rând nu trebuie așteptat totul de la propaganda oficială. Nu este sarcina guvernului. Nu cred, de asemenea, nici că o fundație care are un caracter oficial, instituțional, trebuie să facă asta. Sigur că e bine dacă o face, dar oricând o fundație oficială va fi binevăzută de unii și prost văzută de alții. Este inevitabil. Ceea ce este prost este că mulți oameni din emigrație sunt pasivi. Există excelenți istorici români la Paris și în Germania. Nu văd nici o carte, nu văd articole.

M.S. A scos Adolf Ambruster o carte.

S.A. Adolf Ambruster, îmi pare rău, nu e român, e german. Atunci știi care e problema? Aici fac o mică discriminare, intenționat: ce cărți au apărut după revoluția română despre revoluție? Au apărut câteva cărți în Germania și câteva la Paris. În Germania au scris Totok și Wagner, cărți foarte bune, ei fiind șvabi din Banat. Au scris pe urmă la Paris câțiva emigranți și câțiva francezi; e una absolut abominabilă, a unuia Castex. O rușine. Un imbecil de ziarist care nu a priceput nimic, dar a scos o carte. Bun, spune-mi, te rog, care sunt cărțile scrise de români despre revoluția românească? Eu nu știu decât una: a lui Dumitru Mazilu. Bună, proastă, numai pe aia o știu.

M.S. Mai este cea a lui Tatuliț, „Revoluția română în direct“.

S.A. Pe asta n-o știu. Mai e a lui Rates, dar Rates trăiește în America. După mine e cea mai bună: „Revoluția încălțată“, care a apărut acum câțiva ani în America și care se oprește prin martie-aprilie '90. Dă-mi voie, despre revolta ungarilor din '56 și despre Solidaritatea poloneză au apărut biblioteci întregi scrise de unguri și polonezi, nu de câte un neamț sau un francez. Unde sunt cărțile noastre scrise despre noi înșine? Asta e motivul pentru care vreau să-mi public culegerile de articole în România. Să existe cărți scrise de români despre România și să se vadă ce am făcut între '80-'89 pentru România.

Interviu realizat de
Marina Spalas

pan. m. vizirescu

Lada lui Eminescu

Era copilandru cu umblet stingher
prin nămeți de vis și zăpadă,
când un meșter dulgher
i-a întocmit lui Eminescu o ladă.

Acolo se aduna cu scrisul din sine
în de-o ființă pe-acele hârtii,
unele mai albe, altele mai săine,
ce se-nmulțeau ca niște moșii.

Lada, tot mai grea, cu cât poetul creștea,
își strângea în ea tezaurul, Țara,
și nu s-arăta nimenea
să-i mai ușureze povara.

O ducea cu sine spre regăsire
între-ale Daciei rotunde hotare.
Era parcă din zămislire
cu făptura ei într-o-ntrupare

De unde pleca, de unde venea,
pretutindeni în neodihnă să urce,
fără să poată cineva a-l vedea
că duce pe umeri o cruce.

I-a zis căminaru: Fiule, ia seama,
ai o ladă săracă, nu-ți dă să mănânci...
Cum să te-ajut? suspina mama,
frică-mi e să nu te dărâme pe brânci.

Și l-a dărâmat! În ceața de-atunci,
lovit mișelește de-o schijă.
Abea a putut rosti credinciosului Chibici

Să aibă lada în sfânta lui grijă.

A rămas plină de nepătrunsuri,
cu toate tainele lumii-ncărcată.
Mereu se va deschide în mii de răspunsuri.
Dar lada asta nu se va goli niciodată.

Undă lină

Lasă-mi nopțile deșarte să se-numere tot
una...

Cele pline de iluzii mi le-a pizmuit furtuna.
Să m-aleg dintr-una-ntr-alta cât am fost și cât
rămân,
Numai raza ne-ntinată îmi dă sceptorul de
stăpân.

Fie-mi bună diminuața din eterna ei urzire.
Chipul meu întinerându-l în durere și iubire.
E un câmp ce-și spune basmul florilor
înlăcrimate
Și-l întoarce-n vaduri vântul întristării care-l
bate.

Poate fi și-o păsărică ce-l doinește tot mereu
Și-a pus semn de arătare să rămân acolo eu.
Iau din sufletul naturii zvon de viață, undă
lină,

Frumusețea-nsingurată care mângâie și-alină.
Și nu știu din ce pădure deditei și vioarele
Au venit să-și plece fruntea peste versurile
mele.

Asta-mi fuse avuția întru care mă desleg
Printr-o sfântă suferință ca să pot
rămâne-ntreg.

În tăcuta-mi sihăstrie, soarele-mi trecu de-
amiază,

Însă piscul nemuririi l-am vânat și mă
vânează.

Mă lupt

Mă lupt cu tot ce văd sau bănuiesc,
învălmășit de-un gând de totdeauna.
Și tot nu știu pe cine să iubesc,
Pământul, Cerul, Soarele, sau Luna?

Cu flori mă lupt, cu raze-ncruciate
și mă socot în cruguri de minuni.
Mă șterg la ochi, dar ochiul mi se bate
spre pragul altor mari deșertăciuni.

Sunt eu? Ba nu! – Și ce-ar putea rămâne
Doboară-se ispita mea barbară.
Acest dezastru de nu m-ar răpune
poate-aș zvâcni din chinul meu afară.

Insula singurătății

Aici e Insula Singurătății,
Unde dorul iubirii se-nțarcă
Și visele toate se-mbarcă
Smulse din aprigul foc al trăirii.

Aici n-ai ce să mai cauți, iubito,
Cu frumosul surâs al amăgirii...
Goale trăsurile-amintirii
Se-ntorc pe ulița ce-am părăsit-o.

Ne desparte parcă năvalnicul Stix!
Oricât ai vrea să vii, nu se mai poate.
Peste-mpietrita-mi singurătate
Veghează o pasăre cu ciocul ei fix.

Chiar drumul speranței de-acum s-a închis
Această neadormită acvilă
Sfâșie c-un cioc de fier fără milă,
Orice lucru aici interzis.

până când crima
cade greu
odată cu zorii

cristina onofre

Iisus

picură apă pe câmpie
propriile picioare
prinzând rădăcină
„vei râde în pustiu“
numai El leagă
rănilor
acestei păduri acvatice

Inele de logodnă

ipotetica mireasă
poartă în păr
iarba posterității
noaptea levitând
pe creștetul capului –
un Saturn
cu inele de logodnă
din ce în ce mai puține

Strigăte

neînfrântă
pădure
un basm
ireal
e sinuciderea
plutește
chiar aerul
care-l arunca
în ochii păsărilor –
filtru al luminii
neînmormântate încă...

Refrene eutanasice

animale înspăimântate
din lipsă de moarte
în vitrinele
muzeelor
se strecoară

printre
refrenele
megafoanelor
eutanasice

R de negru

singur Regele
cu semnul lui magic
stabilește dacă stejarul s-a rătăcit
în casa fiului

Nopti new- yorkeze

seară de aseară...
jazz-ul
cu picioarele lui
lungi, americane
urcă sau coboară
scara de incendiu

Metafizică

verde

copacul-abajur
a filtrat
cu umbra
suflul omului adăpostit
și așa deodată
pământul
s-a închis
în trupul
unei păduri

Estivală

se joacă șah la malul mării
Regii ies din abisuri
se așează pe tablă
la fel Nebunii
când partida e gata
marea se închide-n pătrate
alb-negru

ALSUL ȘI ADEVĂRATUL DIMITRIE

de AL. CISTELECAN

Doi iepuri dintr-o dată a împușcat Dumitru Crudu, reușind să iasă simultan în două colecții de debut cu: **E închis vă rugăm nu stați** în cea a Editurii „Pontica” (1994) iar cu **sul Dimitrie** în cea a Editurii „Arhipelag” (Târgu-ureș, 1994). Spre a mai risipi nițel din confuzie, tul. optează, într-o notă discretă, pentru cea din urmă, premiata ca atare și de Uniunea Scriitorilor din România, ceea ce nu înseamnă totuși că, riguros bind, apele sunt mai limpezi, mai ales că debutul de poetica a devansat cu câteva săptămâni debutul de Arhipelag. O soluție de limpezire a propus Emilian aicu-Păun (în *Vatra* 1-2/1995), pentru care umul constănțean nu e decât extensia unor cicluri volumul târgu-mureșean. E vorba, firește, de o ție interpretativă, care nu poate merge chiar până nularea faptelor. Cert e că în vreme ce **E închis...** volum unitar, coerent și repetitiv în scriitură până unilinearitatea manierei, **Falsul Dimitrie** e unul abrat ca structură, fiecare din cele trei cicluri eficient, măcar în primă instanță, de o altă intenție istică. Acestea, ce-i drept, nu pun în primejdie o late mai adâncă a atitudinii, constituită dintr-o ncolie ce-și ia aere sarcastice și dintr-o tandrețe stențială ce se disimulează în nonșalanță, unzându-și timiditatea în tupeu și sensibilitatea în vocare, dar nici nu-i înlesnesc cristalizarea. Hărțuit tentații centrifugale și sedus de propria onibilitate, lui Dumitru Crudu – zice Gheorghe iu în prefața la **Falsul Dimitrie** – „îi lipsește ngența lucidă a unei construcții. Deci și fanatismul i formule”. Iar „ambitiia de a submina optzecismul propriile sale arme”, constatată de același țator, l-a dus direct în antologia lui Eugen Lungu, post de combatant optzecist. Ceea ce nu înseamnă, igur, că toate ambițiile lui Dumitru Crudu trebuie eșueze în contrariul proiectului lor și nici că poetul e exact invers decât crede. Premisele optzeciste ale țicii sale nu sunt, însă, răstălmăcite și contrariate, dimpotrivă, exploatate pe o linie de continuitate, cu a mai radicală a „grupului de la Brașov”. Dumitru idu tinde și el să realizeze deplina redundanță a emului cu realul, angajându-se mai cu seamă în itualizarea poeziei și în sabotarea stărilor eroice, transă transfiguratorie, precum și a limbajului oritar al viziunii. Desublimizarea e corodată atât de abajul programatic banal, cât și de mutarea sterului în grotescul cotidian, poemele mizând pe o ăsemnare cu efecte de caricare: „S-au întâlnit într-o: țătărie de vară/ comună/ ea spăla vasele și îl privea// ât el uitase/ pentru ce venise// și atunci el/ se opie de ea// și o sărută Ea tocmai/ terminase de ilat/ vasele” (*Vasele spălate*, **FALSUL MITRIE**). Strategia lui Dumitru Crudu este aceea de platiză atât discursul, cât și existența, evacuând din ândouă perspectivele patetice ori doar dramatice și zând fiorul în banalități crase. Moartea însăși își rde aici orice prestigiu tragic, devenind un simplu njament kitsch, golit de orice substanță: „eu deja nu i am nici o problemă/ mi-am cumpărat și marmoră/ bă e/ stălucoitoare// am fost și am văzut/ și locul ăla/ t și niște copaci acolo/ înalți/înalți// și știi/ marmora potrivește/ de minune/ cu restul” (*idem*). solemnizarea discursului merge mână în mână cu icăturizarea predispuzițiilor sublimite, poetul orând în grotesc, cu oarecare previzibilitate, stările lificate ca înalte sau înălțătoare și consumându-și în i ironice fondul de tandrețe: „au revenit maria ștele/ s-au reîntors/ o ce bine îmi pare/ le-auzi cum / din arpioare/ în antreu/ maria// au revenit au enit/ maria muștele// noi nu le-am deschis ușa/ dar au intrat/ noi nu le-am indicat adresa/ dar ele ne-au it/ noi le-am uitat maria/ le-am uitat// au revenit au enit maria muștele/ și sunt la fel sunt absolut la fel/

ca și anul trecut” (*La fel*, *ibidem*). Aceste replici nu sunt date atât realului, cât toposurilor literare, Dumitru Crudu fiind mai degrabă decât un poet inaugural unul resuscitat de abilități. O mică paradă de abilități, cu parazitări cât oneste, cât parodice pe trena lui Dimov, sunt **Sonetele** ce închid volumul de la „Arhipelag”, nu fără o undă din poetica chiuveței cărtăresciene: „eu îmi tăiam unghiile sus în mansardă/ tu citeai o carte de poeme/ pe masă stătea deschisă o sticlă de vodcă/ foșnezu volane și alunecau trence//” etc. Instrucția parodică a sensibilității și cea antiritualică a discursului nu sunt menite, însă, să exaspereze fondul de tandrețe al poetului care învâluie într-un halou afectiv toate obiectele derizorii, ci mai degrabă să potențeze fondul său de candoare. Dumitru Crudu joacă pe o anumită naivitate – și textuală și existențială – spre a-și putea disimula ingenuitatea în ingeniozitate și pentru a conserva, într-un spațiu grotesc și într-un limbaj de epatare, grația himerei. Deopotrivă caricat și autentic, mirajul se naște pe linia incontrollabilă a imediatului, amenințând tot ce era premeditare în această poetică și împingând banalitatea însăși în transă: „ea venea călare pe o muscă pe un fluture/ prin cameră îi călărea îi bătea cu biciușca ei ce mai faci dimitrie îl întreba fluturele/ bine bine îi răspundea dimitrie/ fluturele îi băga pula între coapse ea gemea în aer/ departe departe/ dimitrie se descălța de pantofi/ un șobolan îi rodea degetele i le mânca/ de unde vii dimitrie îl întreba muștele și îi zâmbea/ i se așezau pe limbă și îi vorbeau/ și totuși tu ce mai faci îl întreba ea și-l mângâia/ mațele ficatul maiera îi îmbrățișa/ da tu cine ești o întreba dimitrie/ o cum nu-ți amintești îi spunea ea ieșind din apă/ dându-se jos de pe fluture și ăla plecând” (*Ce mai faci dimitrie?*, *ibidem*). Tandrețea revărsată peste obiecte, nu fără diluări și incontinențe, e programatică în **E închis vă rugăm nu insistați** volumul a cărui rețetă expresivă e precizată, pe copertă, de Marin Mincu. Poetul face și aici prestație – și chiar paradă – de abilități, vorbind adesea într-o româno-spargă (de nu cumva ignoră această limbă de joacă inventată de Nina Cassian) și transformând poemul într-o simplă ficțiune eufonică: „emirul în arpă ie/ botra îl trage de funie/ ciopleam o răpă în casă/ iardinarul în băfcă/ pe căldaru botra/ pe asir de urdin/ în siria/ privea la mes tugaru/ un gone sihastru/ gonea cu ifculie/ mesa în călivă/ mesa creftu/ ca un dihtilide/ botra cu dărtoari/ botra e cadoare/ asirul e sirumul/ dar unde-i oare/ găstigei/ și atunci la ce mi-ar/ fi mai folosi/ pietrele” (*Falsul dimitrie crudu*). Lirismul vine însă nu atât din program, cât din eșecul acestuia și el zumzăie nu acolo unde Dumitru Crudu înșiră pe apă obiecte disparate și umile, ci acolo unde tandrețea și melancolia lui mută imediatul cotidian în zarea mirajului: „eu stau în fața ușii de la baie/ și aștept să apar/ eu stau pe un scaun/ lângă ușa în aburi/ și nu știu cine e înăuntru/ ascult susurul apei/ care curge/ pe alături de mine// apa îți cade pe față/ ești acum ca un câmp ud în ceață/ ești ca un drum desfundat// eu ascult sunetele surde/ care bat în ușă// întotdeauna când ești tristă/ te speli sau când te plictisești/ uneori fără nici un motiv/ intri sub apa rece a dușului// robinetele de metal refac/ liniștea din câmpuri/ țevile de metal se întind/ ca o pădure de crengi/ tu te dezbraci și alergi ca printr-o câmpie neagră și verde/ și noroioasă” etc. (*Altcineva*). Poet de doctrină, dar amenințat de fascinații centrifugale, Dumitru Crudu bate adesea apa în piua, așteptând agregarea limbajului în configurații lirice. Atunci însă când ia inițiativa unei sensibilizări a banalului și când îi strămută hotarele în melancolie și miraj el iese din rețetă, trăind dintr-o tandrețe insolvabilă. Disimulat sub ostentații, arpegiul afectiv al poeziei sale sună, totuși, limpede.

A ÎNVESTI

de CLAUDIA ENE

S-ar putea să nu existe nici o cale eficientă de a corecta vorbirea oamenilor, de a o face să respecte acel cod comun necesar transmiterii mesajelor lingvistice. Și asta pentru că, vorba românului, ce n-a învățat Ioniță nu mai învață Ion (fără să fie vreo aluzie la cei care poartă acest nume). Articolele de cultivare a limbii nu pot să remedieze aproape nimic, ci numai să-i învețe eventual pe elevi, pe cei care nu și-au fixat încă niște deprinderi proaste, ce se consideră a fi corect și incorect în limbă. Dintre cei care au trecut deja prin școală puțini își mai fac o datorie din a vorbi adecvat sau mai au scrupule în ceea ce privește acuratețea exprimării. Iar oamenii politici, care de altfel folosesc din plin aparatul fonator, se întreabă foarte rar despre rostul și corectitudinea a ceea ce au reușit să articuleze cu ajutorul acestuia. Unii dintre ei ajung să îndrăgească foarte tare anumite cuvinte cărora însă ori nu le înțeleg sensul, ori nu le cunosc modul de pronunțare sau de scriere. Investiția și investitura, spre exemplu, sunt două noțiuni preferate în limbajul politic românesc, dar aproape niciodată nu apar pronunțate sau scrise conform normelor în vigoare ale limbii române literare. **A investi** și **a investi** sunt pronunțate și scrise indistinct cu „i”: **a investi**, deși dicționarele limbii române înregistrează două cuvinte diferite cu sensuri corespunzătoare diferite, chiar dacă se presupune că au aceeași etimologie (fr. *investir*, lat. *investire*). **A investi** ar trebui folosit numai pentru „a plasa, a aloca, a cheltui un fond, un capital într-o acțiune, o întreprindere”, iar **a investi** numai pentru „a acorda cuiva în mod oficial un drept, o autoritate, o demnitate, o atribuție”. Totuși, foarte rar se poate auzi că cineva a fost investit cu o anumită atribuție sau autoritate și chiar cei investiți în funcții înalte nu se încumetă să folosească adecvat acest cuvânt: „toți cei investiți cu încrederea electoratului” (Ion Iliescu, „Revoluție și reformă”, București, Ed. Enciclopedică, 1994, p. 142), „structuri legitime și democratice, investite cu autoritatea necesară pentru a gestiona problemele tranziției” (*ibid.*, p. 178) sau „mesajul de investitură în funcția supremă de Președinte al României” (*ibid.*, p. 178). Dată fiind această situație, apare cu totul justificată proba de limba română la admiterea în Facultatea de Drept, care presupune și cunoașterea acestor două cuvinte, **a investi** și **a investi**, pentru că poate măcar așa va învăța Ioniță ceea ce nu va mai putea să învețe Ion.

În căutarea poeziei (XVII)

COROLA DE CIORAPI A LUMII

de DAN-SILVIU BOERESCU

Aceasta este, așa cum vă amintiți din numărul precedent, o pagină amânată. Ar fi dat frumos dacă începeam un nou an din Istoria unei priviri cu ficțiuni critice consacrate poeziei, gen nobil fără îndoială. Zace, totuși, în mine un trickster, un geniu rău care mă împinge să fac lucrurile așa cum nu se cade. Și, până la urmă, ceva îmi spune că nici de data aceasta nu-mi va reuși figura de băiat cuminte ...

1. Cezar Baltag – CHEMAREA NUMELUI (Ed. Eminescu, București, 1995). Recunosc din capul locului că m-am temut de această carte. În asemenea cazuri, când nu poți adera umoral la modelul liric propus, ai – ca și critic – două soluții. Una ar fi descrierea politicoasă, agrementată cu citate, a câtorva poezii, urmată de extrapolarea ulterioară a unei concluzii „corecte”. Nimeni nu se supără, rămâi doar cu amărăciunea faptului că n-ai avut curaj să-ți spui opinia reală, ocultând-o printr-o eschivă (eventual) originală. A doua soluție cam ține de nebunia asimilată tinereții criticului, care – nu-i așa? – e teribilist, vrea să epateze fiindcă își dorește să fie luat în seamă. O atare atitudine a născut singura operă vizabilă a lui Eugen Ionescu pre limba vechilor cazanii – explozivul *Nu. Nu?*... Și, în definitiv, de ce nu îmi place cartea lui Cezar Baltag, unul din clasicii în viață ai poeziei române? Dacă stau să mă gândesc bine, este chiar singurul poet șaizecist care rezistă dincolo de contextul epocii. (Bine-bine, asta e o obrăznicie! Refac, deci, afirmația:) „...unul dintre puținii autori șaizecisti care-și continuă firesc drumul spre gramaticalizarea hierofanică a visului”. (Parcă am mai dres ceva!) Observați cum mă învăț steril în jurul subiectului, neștiind, de fapt, cum să încep! Cum aș putea ieși din această dilemă? Mă ajută chiar distinsul poet, care ignoră cu înțelepciune exhibițiile mele obsesiv autocentrate: „Răspunsul (e) întotdeauna îndrăgostit/ de o altfel de întrebare” (**Seamănă cu ecoul**). Și răd de câte-ascult ca de dureri străine: „Creierul care arde/ și gura care nu se deschide/ Cel mai tragic prooroc/ cu limba în flăcări/ într-o gură care nu se deschide”. (Stază) Al cui să fie ultimul Nume pe care Dumnezeu îl stinge „dincolo de lume”? Al marelui poet sau al criticului cărcotaș? Cine-i acela ce cutează a-L provoca: „În jarul/ și cenușa din cuvinte/ mă-ngroașă. Doamne, să te pot aprinde” (**Ocultare**)? E o „Poveste/ aproape tragică./ Dumnezeu se predă pe sine/ într-o poveste/ pentru ca omul să-și poată/ nega disperarea.” **Stratagema narativă**, prin care l-am luat complice pe poet, ar putea continua la nesfârșit. Deși recunosc că jocul m-a prins, n-ar fi cinstit să continui așa. Unul din noi și-a greșit vremea. Eu nu sunt decât un cititor fatalmente grăbit, incapabil să mai recepteze marile întrebări existențial(ist)e pe care poezia și le tot pune la noi de la Bлага încoace; sedus de devălmășia entropică a contemporaneității imediate, mă voi recuza de la frecventarea Sinelui care se spune într-un timp fără coordonate. Speranța mea e că, din înălțimile de la care contemplă detașat spectacolul efemer al vieții ce se pierde în detalii esopice, poetul mă înțelege și, fără să-mi dea neapărat dreptate, mă iartă pentru cronică inadherentă la structurile deconspirate ale Sacralului.

2. Iustin Panța – FAMILIA ȘI ECHILIBRUL INDIFERENT (Ed. Arhipelag, Târgu Mureș, 1995). „Contractul matrimonial” între poezie și proză legalizat de prietenul meu din

Sibiu mă mai destinde un pic după tragica sforțare de dinainte. Din prelungirea spre etern a modernismului plonjez cu aviditate în cel mai „dubios” post-modernism, în care granițele dintre genuri, forme mentale și felurile proiecții ludice ale sinelui (fără majusculă!) se șterg aproape de la sine. Practic, când iluzia magiei spunerii lasă locul discursului propriu-zis, cu toate imperfecțiunile sale congenitale, îmi pot permite și eu să evadez din atitudinea rigidă a celui care oficiază neapărat cu esențe. La o adică, n-a mai rămas aproape nimic din Poezie! Au mai rămas doar niște contemporani, resemnați de pierderea contactului cu Divinul și, de aceea, autoironici, pentru care definițiile clasice și-au pierdut concretețea agresivă: „Când genul epic și cel liric vor fi constrânse (constrânse? cine știe, ele poate se atrag, se seduc de mult) să se împrietenească, nu va fi exclus mariajul lor, să copuleze deci: dolofani vor fi pruncii?” (**Al doilea cuvânt înainte**). Întrebarea e retorică, dar ține de convenția jocului. Prea multă certitudine ar fi însemnat un sfârșit fără de început și, cu toate că provocarea nu este cu totul inedită, pre-textul își păstrează valabilitatea, căci „se duce o luptă antică, pentru totdeauna, de neînălțurat, între bărbat și femeie, dispută care este însăși istoria omenirii, adică istoria unei priviri blânde și teribile îndreptate uneori de la el spre ea, alteori de la ea spre el”. Consecvența cu care Iustin Panța conferă aparentei lupte intestinale a literaturii un ambalaj erotic nu trebuie să deconcerteze prin lipsa de surprize a deznodământului, care nu indică nici violul, nici măcar cea mai banală dintre perversiuni. Deși îl clamează drept **indiferent, echilibrul** îi rămâne – consolator – o certitudine de familie. Virgil Nemoianu rezumă impecabil paradigma acestei poetici: „...multiplicități laconice – minimalismul americanilor, post-expresionismul germanilor, exactitățile suav-dezabuzate ale lui Mircea Ivănescu. Iustin Panța este un centrifugal sigur de sine”. În fond, dacă așa se simte el bine, de ce nu?

3. Gheorghe Izbășescu – MELODRAMA REALULUI (Ed. Timpul, Iași, 1995). N-o să vă vină să credeți dar, după ce a epuizat-o fizic și metafizic în **Garsoniera 49** (ce **Ansamblu de manevre!**), Ulise – al orașului... Onești a încheiat conturile cu **Viața în tablouri**, decăzând-o pe Mirianida din drepturile ei conjugale. Firește, deopotrivă

poetului și muzei nu le-a mai rămas **Melodrama realului**, căci de la G. Ibrăni încoace cum oare sfârșesc dragostele la Molodtsova. De fapt, încă de la Dosoftei acolo ședzu plânsăm în locul sadovenian în care, altminte se întâmplă nimic. Voluptuos joc de imagini. Când „fercheșul bidiviu al lungilor nopți/ insomnia/ e gata, în zori”. Izbășescul e pregătit să plece într-o nouă expediție inițiativă. Pentru chiar și după pierderea/ abandonarea Mirianidei, l'amour est à reinventer, nimic nu e încă pierdut. Melodrama în sine nu-i decât o ironie copleșitoare, pe care știe s-o exploateze fără scrupule de măsele: „Mai domolește-ți, inimă, vâpșă doar ești/ în cimitirul satului: pajiștea asta cu ei și cu vii./ Chiar dacă, folosind trucurile muieresti./ ai deschis ușa turmantă a nebuniei/ experiențe/ spre mașinăria de imagini care deține plante sensibile/ când un titirez și se învârtă printr-o măruntăie”. Dar, oare, să fie dus de demerit amorul, un „a” supus capriciilor tuturor? Homeridul zburător pare să fie convins că autoflagelarea masochistă a bicusniciei corporale biografice n-au fost încă extrase toate semnificativitățile revelatoare și, în consecință, nu renunțăm la explorarea senzuală a virtualității poemului asumându-și riscurile de rigoare: „Eu îmi țineți continuarea, înverșunat trupul/ cu un snop de urme”. Până când va răsări din el ceea ce trebuie.// Măcar că limba din gură mi se umflă tot mai mult/ și e teamă că în curând chiar/ nu voi mai putea vorbi. Mi-e teamă că limba va ajunge o șină de îngropată de vie într-o nevrednică vizibilitate. Temeritatea sa e răsplătită adeseori de înțelepciune memorabile, care-l reconfirmă pe Gheorghe Izbășescu în elita unei generații mult mai circumspectă în a-l accepta cu drepturi depline și generos: „Și uite-așa: prin halca a realității/ răzbate un firisoar de sânge pufos/ cântecel/ care se uită la propria moarte/ ca la străină”.

4. Ștefan Marinca – AȘA S-A ÎNTÂMPLA DRAGULE GAVRIL (Ed. Cybela, Baia Mare, 1995). Nu-i puțin lucru să obții Marele Premiul Festivalului Național de Literatură de la Cluj. Tot așa cum înseamnă ceva să beneficiezi de coperta IV, de recomandarea unui Radu G. Teodorescu. „Confesiunea are ceva din candoarea povestii naive, care privește cu egală uimire moartea și pălpăirile vieții, spectacolul terifiant și delicat, închipuirile grotești și prezente luminescente (...) Poetul e un prizonier al propriei imaginații, un martir al contemplației reci”. Marinca din leud demonstrează că Ioan Es. Popescu descendenți autorizați în chiar fieful său financiar: în sărăcie încercam să nu trecem prin gura paharului plin cu lama cuțitului/ înăcără lumânării pentru a ne ascunde/ acolo

continuare în pagina 16

ATA SI REVERSUL

de MIRCEA ANGHELESCU

Istoria, și cu atât mai mult istoria literaturii și a literaților, lasă destul loc anecdotei, atât în înțelesul curent al termenului, cât și în acela etimologic, de fapt necunoscut, „inedit“, deci luminos pentru un lecturător sau altul al chestiunii aflate în discuție. Anecdota, și în general detaliul colorat, picant și amuzant, care scoate în relief un aspect nu prea vădit, dar caracteristic pentru o perioadă și activitatea unui personaj public, a avut întotdeauna parte din arsenalul scriitorilor literari; Călinescu, de pildă, a utilizat-o adesea în *Istoria sa* pentru a ilustra filul moral sau intelectual al scriitorilor (fapt dovedit de scrierile sale) și acest fapt nu dăuna în niciun fel credibilității, ci dimpotrivă: prezentate drept adevărate și tradiții orale asupra unei personalități sau unei întâmplări care trăiesc prin autenticitate, ci prin verosimilitate – aceste povestiri concentrate dau varietate și interes, introduc o notă de concret și de actualitate într-o descriere amenințată prea des de generalități. Procedoul, a cărui aplicare și dozaj ține de talentul și voința scriitorului, n-a fost deloc agreat de oficialități înainte de 1989, căci introducea – în cel mai rău caz – o notă de frivolitate într-un domeniu gravității prin excelență, al „ideologicului“ și al luptei de clasă. Nici o oficialitate de fapt nu așeză anecdota, după cum nici vreun alt tip de destabilizare, fie și numai în spațiul public, și perspectiva anecdotică sau măcar „anecdotică“ este, și în istoria literaturii, unul din mijloacele de personalități puternice, din afara circuitului oficial, și al outsiderilor. Cel puțin în acest punct...

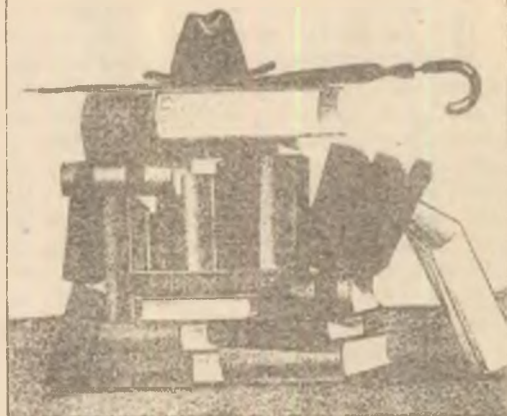
Un outsider în domeniul istoriei literare este chiar, pentru că e autorul a două cicluri tematice de poezie românească) este Florentin Popescu, poet și eseist, care a scris ultimul său volum, recent apărut, *Anecdotică literară românească*. Deși este intitulat *O istorie anecdotică a literaturii române**, cartea nu este însă o istorie, și cu atât mai puțin o istorie a literaturii, căci chiar dacă ar fi avut intenția să o facă, o istorie nu se poate scrie numai cu anecdote: acestea o pot ilustra în unele puncte. De altfel, Florentin Popescu nici nu pare să-și fi propus acest lucru, și titlul este probabil rezultatul unui calcul editorial; cartea este doar o colecție de anecdote referitoare nu la literatura, ci la avaturile ei și mai ales la cele ale autorilor de literatură, grupate în capitole tematice: *Scriitori în fața justiției*, *Mirajul literar* etc. Este o temă tot atât de justificată și interesantă și e probabil că pe această cale se putea apropia de lumea scrisului și a literaturii și alte categorii de cititori decât prin lecturi oricând dedicate lecturii: pe de o parte o imaginație nu poate născoci întâmplări interesante și mai hazlii decât însăși viața, iar pe de altă parte chiar din acest contact superficial și superficial cu literatura se poate naște îndemnul de a scrie o carte sau alta, un autor sau altul. Trecând prin fața cititorului relatări despre diverse farse ale Junimii, societatea a cărei

deviză era „întră cine vrea, rămâne cine poate“, dar și despre farsele jucate Junimii de adversarii săi, între care cele mai celebre sunt totuși cele cu conținut literar ale lui Hasdeu (care a trimis revistei *Convorbiri literare* două texte în versuri, semnate cu pseudonime, pentru a demonstra lipsa de spirit critic a redactorilor), despre păcălelile prietenești din cercurile *Vieții românești*, numeroase povești de vânătoare – îndeletnicire care, știm bine, e geamăna literaturii – sau de amor, ilustrate de scriitorii cunoscuți, și așa mai departe. Foarte multe sunt noutăți și pun în circulație date, pe care știm, incontestabile sau necontestate până acum cel puțin; unele informații, respectiv anecdote, au fost însă amendate în decursul timpului și autorul ar fi trebuit să-și aducă la zi informația, să o verifice sau să o clarifice pentru cititorul nespecialist.

Despre originea pretins tătărească a lui Dimitrie Cantemir, de pildă, scrie și Costandin Sion, rudă a familiei, în cunoscuta sa *Arhondologie* (pe care autorul n-o utilizează), care credea posibilă această ascendență, deși el însuși citează mai mulți colaterali de origine pur răsăritească; genealogia autentică a familiei este restituită de altfel în notele istoricului Ștefan Gorovei, care însoțesc reeditarea modernă a cărții. La Miron Costin apoi, pe lângă o sumă de detalii care intră destul de greu în granițele destul de largi totuși ale anecdotei (de ce ar fi de mirare că, având indigenatul polon, Costin e tratat potrivit rangului său în „captivitatea“ din Dașov?), afirmația că „mai bine de patru ani“ înainte de asasinarea cronicarului la ordinul lui Constantin Cantemir, cele două familii „se suspectaseră reciproc și în ascuns se urăseră de moarte“ (p. 47) este contrazisă de biograful și exegetul cronicarilor moldoveni care arată că „cu mai puțin de doi ani înainte de omorârea cronicarului, Constantin Cantemir avea deplină încredere în acesta“ (D. Velciu, *Miron Costin*, 1973, p. 111). Daniil Scavinschi, poet mărunț dar interesant a cărui istorie e povestită după textul lui Costache Negruzzi, n-a făcut studii de spîșerie la Lvov, de unde n-a fost adus de un boier moldovean (p. 31), cum românează sursa, ci a studiat la Iași, atât spîșeria, cât și clasul de inginerie al lui Gh. Asachi de la Academia domnească, și n-a fost „ipocondru“, ci bolnav de-a binelea, de piept sau de lues; întâmplarea cu Alexandrescu și domnitorul Gh. Bibescu, care-i oferă postul de „poet de curte“ la sugestia doamnei sale („Numește-l poet al curții!“, p. 111), nu putea avea loc „în 1842 sau în orice caz puțin timp după acest an“ pentru că Bibescu ajunge domn abia în 1843, iar noua sa soție – protectoarea lui Alexandrescu – nu câștiga respectiva poziție decât după noiembrie 1844, când prima soție a domnitorului e pusă sub interdicție (Călinescu, *Gr. M. Alexandrescu*, p. 41), mai probabil în primăvara anului 1845: tot în legătură cu Alexandrescu, nu se poate vorbi de suspectarea și arestarea sa în toamna anului 1840, fără a pomeni cauza principală pe lângă care fabula *Lebăda și puțul corbului* e doar un pretext: descoperirea compoziției lui Mitică Filipescu, la care poetul a fost bănuț că

Florentin Popescu

O ISTORIE ANECDOTICĂ A LITERATURII ROMÂNE

participase. Despre Cezar Bolliac, despre Heliade Rădulescu și lumea pașoptiștilor în general, Societatea Filarmonică și conflictele care au măcinat-o (între Cămpineanu și Heliade, între Bolliac și dr. Tavernier, între Bolliac și Aristia ș.a.), despre misteriosul poet franco-român Mihai Corradini, italian de origine, despre iubita italiană a lui Heliade Rădulescu, despre iubirile închipuite sau reale ale lui Bolintineanu, despre viața emigranților români (între care atâți scriitori) la Paris, la Brusa, la Constantinopol, s-ar mai putea spune multe anecdote, mai ales în sensul de fapte mărunte dar ilustrative. Mă opresc doar pentru a observa și o ușoară tendință a autorului pentru exagerări de limbaj și clișee, care pot transforma chiar textul descriptiv în anecdotic: de pildă acolo unde spune că sinuciderea lui Odobescu survine când acesta *trecuse de jumătatea vieții* („trecut de jumătatea vieții, Odobescu traversează, în 1890-1891...“ p. 67), ceea ce este oricum nepotrivit, nu numai pentru că el se sinucide curând, făcând mult prea mică această a doua jumătate de viață, dar și pentru că nu se putea spune despre un bărbat trecut de șaiszeci de ani, mai ales pe atunci, că e „trecut de jumătatea vieții“; la cincizeci de ani, Alexandrescu spune despre sine că e „bătrân“.

Cartea însă este, cum am mai spus, agreabilă la lectură și măruntele observații de mai sus pot să pară pedante, cu atât mai mult cu cât autorul nu se adresează specialiștilor și nici nu încearcă să schițeze o imagine completă a literaților în cauză, ci doar să dea o idee din exterior și oricum, mai puțin ortodoxă, despre o tagmă având și așa o reputație îndoielnică în lumea oamenilor a căror normalitate îi împiedică să deschidă vreodată altă carte decât aceea de telefon. Adevărata problemă a cărții – și a oricărei asemenea lucrări – este aceea a graniței, incerte și fragile, recunosc, dintre anecdotic și spațiul care o depășește. A pune alături, de pildă, într-un capitol intitulat *Disidenți, cineaști, hoeni, biografii în anecdotică vremii* (p. 17 și urm.), autori ca Pralca, Artur Enășescu, Pantazi Ghica pe de o parte, și Paul Goma, Dinescu, Blandiana pe de altă parte, mi se pare o eroare, mai mult: o lipsă de gust. Dar cum și la anecdote există, ca la orice text, variante, o a doua ediție a cărții va aduce probabil debarasarea de leștii care o grevează acum.

UN ROMÂN LA HOLLYWOOD: JEAN NEGULESCU (IV)

de MANUELA CERNAT

La New York, succesul expozițiilor și ascensiunea mondenă nu-i mai sunt de singurătatea. Zgârie-norii îl indispen. Detestă arhitectura lor greoaie și inumană. Pe străzile cenușii din Manhattan, în vânzoleala grăbită și indiferentă din East Side, chiar și în vesela boemă din West Side, se simte dintr-odată străin și stingher. În zloata și mohoreala unui februarie ceșos și umed i se face un dor nebun de California, de nemărginirea oceanului, de ritmul molcolm și patriarhal al existenței de acolo care îi amintește de tihna vieții din România. Dincolo de aceste atracții de ordin pur sentimental, Coasta de Vest oferă și un avantaj de loc neglijabil: totul este infinit mai ieftin, de la mâncare până la chirii. „Magnetismul Hollywoodului se datora și banilor. În anii aceia de criză acolo lumea încă avea parale. Pentru mine Hollywoodul însemna deci pâine, unt și vin.“¹⁾ Fără să mai stea pe gânduri, cu ultimele rezerve, Jean își achită ultimele datorii, lichidează totul și se pregătește să o ia din nou de la zero. Înainte de plecare scrie familiei, autosugestionându-se pentru o formidabilă performanță: „De învins voi învinge, nu se poate altfel“²⁾. Într-adevăr... Intuiția nu l-a înșelat. California, pământul făgăduinței va fi pentru el pământul împlinirii. Nimic din cât pătimise până atunci nu fusese în zadar. Nici chiar experiența de la „Negresco“. Spiritual și curtenitor cu femeile, cordial și necomplexat cu magnații Lumii Noi pe care îi domină net prin cultură și savoir-vivre, în acel mediu cu totul special de staruri, cineaști și finanțiști, craioveanul se simte ca peștele în apă. După ce a avut șansa unică să-i frecventeze pe Brâncuși și Cocteau, după ce a petrecut nopți de-a rândul în tovărășia corifeilor suprarealismului, nimic nu-l poate intimida. Nici chiar făptura de vis în care „perfectiunea și-a găsit întruchiparea“³⁾, enigmatică Greta Garbo. Idila lor, incandescentă

dar efemeră, ca un foc de artificii în noaptea de Crăciun, nu eșuează în indiferență reciprocă ci, excepție rarismă în biografia mega-starului, este începutul unei prietenii afectuoase, pe viață. (Peste ani, după ce Garbo îi va vinde somptuoasa vilă de la Beverly Hills, va continua să treacă pe acolo ca să îngrijească cei doi portocali din grădină, sădiți de mâna ei). Garbo tocmai isprăvise ultimul ei film, *The Kiss*. Neliniștită, se pregătea să înfrunte temuta experiență a sonorului. Pentru acea probă de foc, ce pusese deja punct multor cariere celebre, producătorii îi propuseseră ecranizarea unei piese de O'Niell, *Anna Christie*. La primul tur de manivelă, pe platou s-a lăsat o liniște nefirească, de parcă întreg universul ar fi încremenit când Sfinxul Garbo și-a ieșit din mușenie ca să rostească cu glas obosit, încărcat de plictis „Toamnă-mi un whisky cu ginger ale, da' vezi, nu te zgârci, puiele!“

Vestea că Garbo i-a pozat lui Jean pentru o serie de portrete se răspândește cu iușeala fulgerului în mica familie a Hollywoodului. Imediat plouă cu comenzi, numai că, pecuniar, rezultatele se arată sub așteptări. Contextul nu e dintre cele mai fericite. Vîna o poartă marea criză economică. Recesiune. În iulie 1930 tonul scrisorilor către casă indică pentru prima dată o anume descurajare: „Sunt nemulțumit că nu pot veni în țară. Crahul de la Bursă, aici a nenorocit sute de mii de persoane așa că nu e om în America pentru care să nu fie dezastruoase urmări. Indirect și eu am fost lovit căci nimeni nu mai cumpără lucrări. Nu pot părăsi America până nu-mi voi restabili situația. va fi oarecum greu și va cere timp îndelungat. Sunt aici la Santa Barbara unde am deschis o expoziție. Enorm succes moral dar material se arată slab.“⁴⁾ Și tot pentru prima dată, în acea lume a concurenței acerbe și a succesului efemer, unde biologicul primează asupra spiritului, Jean începe să perceapă povara vârstei. „Am trecut

de 30 de ani. Bătrânețea nu e departe“⁵⁾, ofte el, fără să bănuie că la 93 de ani tot t sufletește se va simți. „Voi veni când lucrurile vor mai liniști pentru mine, Iancu.“⁶⁾ Numai lucrurile n-aveau să se mai liniștească în vreme de aci înainte. Din fericire. O înlănț de coincidențe cum numai destinul știe potri îndeamnă să se lase de pictură și să se apuc regia de film.

În 1931, o expoziție personală la Seattle vinde cu mare succes. Beneficiu net, 19.000 \$ tot, atunci, marele critic și istoric de artă francez Elie Faure, care vede în cinematograful catedrală a viitorului“, vizitează Hollywood unde cine altul să-i fie interpret și ghid i dacă nu românul-franco-americanul Jean Negulescu. Spre mirarea și indignarea acestuia din urmă, „micuțul franțuz cu păr alb, bărbăscuț la Van Dyke, glas tare și colorat negru“, nu se arată curios să-i vadă lucrurile. Din contră. „Nu mă interesează să știu cât de talentat pictor ești. Ai geniu? Tot ce se poate Numai că aici, la Hollywood, eu îți s abandonează pictura! Renunță la meseria ta. Cinematograful este o artă nouă și măreașă care se îmbină toate celelalte forme artistice. Este arta epocii noastre. Pune-ți pensula deoparte. Poate că din când în când ai să te folosești de ele, dar acum te afli în plină lăcașului magic. Fă pasul decisiv și pătrunde înăuntru“. Ușor de zis, greu de împlinit. Hollywoodul trecea printr-o criză de proporții. În lumea filmului, seismul economic plănușese amplificat de mișcările tectonice declanșate de marea falie dintre mut și seism. Tocmai se despărțeau apele. Strategiile financiare trebuiau regândite. Regizorii și actorii erau total debusolați. Geniile dispăreau și genuri se nășteau. Scenariștii mai știau dacă să preia formula teatrului conservă, dacă să inoveze. Pe scurt deruta era totală. Acesta este contextul în care Negulescu trebuia să își asume riscul de a miza tot acumulat pe o singură carte, a înșelătorului cinematograful. Și riscă.

1). Drum printre stele, Ed. Meridiane, București, 1989, p. 90

2) Scrisoare inedită, 5 martie 1930, New York

3) Op. cit., p. 91

4, 5, 6) Scrisoare inedită, 3 iulie 1930, Santa Barbara.

7) Op. cit., p. 92

COROLA DE CIORAPI A LUMII

de DAN-SILVIU BOERESCU

► *urmăre din pagina 16*

asa ne va ocoli frica pe care/ nu ne era îngăduit să o știm pe numele ei“. Aplaud, la rândul meu, acest debut, așteptând însă și necesara desprindere de ilustru model.

5. Nicolae Scheianu – HAINA GROASE ȘI CĂRȚI DE CITIT (Ed. Cybela, Baia Mare, 1995). Un alt autor remarcabil cuprins de febra apariției unui prim volum și, vorba celui care mi l-a recomandat, o carte pe care merită s-o amintești fie numai și pentru titlul ei. Mai sunt însă și alte lucruri care merită consemnate, între care siguranța cu care poetul mănuieste toată recuzita demitizantă a literaturii ultimelor două decenii (*scheianu – dezlegarea la dogme: „eu am ratat generația de idei/ ele m-au pândit/ mi-au știut drumurile“*) îl

autentică pe acesta dintru bun început drept o voce incredibil de sigură pe sine. Conștient de eroica inutilitate pe care o presupune recapitularea mai tuturor procedeelelor liricii post-moderne, el încearcă, pe cât posibil, să boicoteze habitudinile de lectură. Uneori, jocul de-a așteptarea frustrată îi reușește grație simplității excitante („ochii strălucind victorioși din cartea de anatomie/ și sânii/ împungând norii și realitatea/ exact unde și imaginează cititorul“), alteori tocmai, paradoxal, printr-o inspirată supralicitare („pe donul liniștit curge sena cuminte“). Parodica epopee cu care se încheie volumul – pe malul potopului – poate fi considerată la limită cel mai potrivit și serios epitaful al unei vârste poetice pe care autorul a știut s-o consume cu dragoste & bravură: „nu este meritul meu ci al/ strămoșilor strămoșilor mei/ că și-au durat vatră pe malurile/ dulci amărui ale potopului/ lângă izvorul etc etc etc/ și m-au coborât pe mine/

să depun mărturie/ că hainele mama în apa lui/ fi limpezit/ și cu aceeași apă m-a îmbăiat/ până m-au făcut băiel mare/ și m-am dedat/ la învârt la preumblare/ la beutură și la femee“.

6. Mariana Vlahovici – PRIN MĂTĂȘIA CIORAPILOR (Ed. „Na Ușciu“ Belgrad, Nu ne era de ajuns că Ionică Flora s-a muncit București cu arme și bagaje, că Adam Pușl obținează acum să scrie numai pe românește și lirica feminină de coloratură cendrée o vecină și prietenă se exprimă azi apelând la noastră ca un fagure de miere: „suntem doi diferite/ dar n-o să-mi dai papucii/ cât timp bine disimulată/ a ciorapilor albi de mătase, să pună lacăt la gura/ sobei din bibliotecă“. Miezu nopții peste meleagurile iugo-valnicidodată doamna nu fu mai frumoasă („leț mai ceva ca lepa brena“) sufletului nostru t de șapte, aluzii culturale („din toată cult almanahuri/ nu rămâne decât iluzia cupl ingmar bergam/ refăcută obsesiv de îndrăg din stația de troilebuz“) și trimeri la necerotică a sfârșitului de veac („dacă vrei să ne o vom face prin telefon/ o graham bell – și dimineața până seara/ visând la șoldu-ți br tamara“). Nimic mai aproape de cititor piciorul fin abia întrezărit prin țesătura spur ciorapilor 100 % mătase, 25 % poliacyrl.

CONCERT DE ANUL NOU: D LUME PARALELĂ

de GRETE TARTLER

Tradiționalul concert vienez de Anul Nou transmis de la *Musikverein* (în acest an sub bagheta lui Lorin Maazel) e un exemplu de creare a unei lumi paralele. Austriei să se deosebească de germani. Limba austriacă, plină de latinisme, franțuzisme și ienisme – până la a ne aminti de „furculionul“ unei Chirița – are astfel rostul de a sublinia dominanța catolică și nobiliară (față de mana „burgheză“ și luterană). Ea se laudă cu ganța și simplitatea. Chiar și o banală supă se nește altfel în Austria: de pildă, supă de tăiței foaie de clătită, tradiționala *Fritatensuppe*, ar bui să se cheme în Germania... *Knuckchenstreifensuppe!*

În fapt, sfârșitul josefinismului, așa cum nărcă pertinent criticul Ulrich Greiner, a lansat o „strălucitoare decadență“, o fază de emnare și depolitizare care avea să dureze până

la sfârșitul monarhiei. Dilema artiștilor austriei era că, luptând pentru libertățile civice, luptau împotriva monarhiei. În Germania, situația a fost exact invers: lupta pentru libertățile civice însemna și lupta în favoarea Germaniei. Noțiunile de susținător al progresului și de patriot nu se respingeau.

Lipsa perspectivei de a schimba ceva în viața socială a dus în Austria la ermetizare, la respingerea realității, resimțită ca frustrantă. Arta și-a creat un spațiu utopic, uchronic, înălțând imne frumoasei pasivități. „Acest mod de a învinge realitatea, prin respingere și prin renunțare la acțiune, reprezintă specificul literaturii austriece de la Stifter și Grillparzer până la Hofmannsthal, la Rilkeana poezie a interiorității, la acțiunea paralelă specifică lui Musil, la proza kafkiană a deșertăciunilor, la istorisirile melancolice datorate lui Joseph Roth și la anacronismele conservatoare

ale lui Doderer. Se poate spune că tradiția republican-revoltată din literatura germană, pornind de la Schiller, Büchner, Heine și până la Heinrich Mann, Brecht și Tucholsky, nu are aproape nici un echivalent în literatura austriacă“.

În muzică, situația nu a fost mult diferită. Trebuia păstrat acel spațiu imuabil, lumea paralelă care să ignore tulburările istoriei. Nimic mai „imperial“ decât valsurile – amintind de baluri, de altfel în ianuarie se deschide sezonul balurilor – sau marșul Radetzky (tradiționala încheiere a concertului) sugerând imuabilitatea structurilor (armată, nobilime). La fiecare început de an, sala *Musikverein*-ului găzduiește – pe lângă turiștii dornici de „specific austriac“ – nostalgicii începutului de secol. Prețuri uriașe la bilete: să fie clar, ca și în cazul balului Operei, că e vorba de o societate închisă.

Nu înseamnă că Austriei îi lipsesc bine apreciații, activii autori de muzică modernă. Nume ca Friederich Cerha, Beat Furrer, Olga Neuwirth, Christian Ofenbauer sunt cunoscute oricui. Există festivalul **Wien Modern**, datorat lui Abbado (el i-a impus vienezilor și pe Alban Berg, pe Debussy, pe Mussorgski, a pus „Elektra“ de Strauss, a întemeiat orchestra de tineret Gustav Mahler). Pe lângă publicul conservator, există și unul curios, avid de noutate. Boulez s-a zbatut să schimbe prejudecățile austrieilor privind creațiile contemporane și a reușit. În fond, cele două lumi coexistă. Deasupra tuturor răsună – dacă avem urechi de auzit – cuvintele lui Mahler: „Tradiția înseamnă să duci mai departe flacăra și nu să te rogi în fața cenușii“.

lumea literară

MILA PUBLICĂ

Remarcabile au fost intervențiile Monicăi Miridon în cadrul emisiunii **Simpozion** a televiziunii Române. Numai că filmările ce-au avut-o în prim plan s-au făcut la Casa Monteoru, Uniunii Scriitorilor, și, cu toate astea, în șirul mulțumiri, instituția noastră n-a figurat pe neroc. Probabil că există vreo înțelegere cretă pe care noi nu o știm, deși ne cam loim. ● Un grup de scriitori din „Societatea scriitorilor bucovineni“ au descins în București, și exact, la Universitatea Populară Iona I. Ilies, pentru a-și prezenta cele mai recente creații ale lor. I-am recunoscut pe Constantin I. Cozmei, Emil Ianuș, Liviu Popescu. I-am auzit pe George I. Prepelici despre care au vorbit George I. Cozmei, Adrian Dinu Rachieru și Constantin I. Cozmei. Întâlnirea s-a deschis cu recitalul etei-actrițe Lidia Lazu. ● Dacă toate merg apoda în țara asta, de ce ar face excepție literatura! V-am semnalat diverse aspecte în acest domeniu, nu vom înceta să spunem mereu lucrurilor pe nume, în speranța că guvernării noastre vor fi de sub globul de sticlă (neargă!) în care se ascund și cele care nu există. ● Firește, ne mândrim cu condiția noastră de idealisti în domeniul literaturii române. Se știe prea bine iar, că nu știe, nu ne sfiim s-o repetăm, Uniunea Scriitorilor face eforturi desperade să-și ajute scriitorii pe care le girează, doar 11, nu douăzeci ceva cum există sub altă tutelă. Cu ajutorul sponsorilor, cu z baterile dramatice ale unor pătimiți ai scrisului, aceasta apar – chiar dacă scriitorii cu interferențe – fac o bună propagandă a potențialului nostru creator și, surprinzător, ar mai prilejuiesc unele debuturi. ● Totuși, deși eforturile ne-au plasat în pragul disperării, încă destui directori și redactori șefi nu mai

întrevăd nici o perspectivă, dovadă că s-au adresat conducerii Uniunii Scriitorilor pentru a mai întreprinde câte ceva, ca speranțele noastre să nu se năruie. ● În această idee (și nu numai) a avut loc la Casa Monteoru o întâlnire cu toți conducătorii de reviste literare, pentru a se stabili o nouă strategie de înfruntare a acestor neplăceri guvernamentale. În anul recent încheiat, s-au alocat de la bugetul Uniunii nu mai puțin de 187 milioane lei, insuficiente însă pentru nevoile scriitorilor care scriu și lucrează la aceste reviste. Astfel spus, cam o treime din fondurile Uniunii, exact cum a fost promisiunea la Conferința Națională a scriitorilor, în februarie anul trecut. Există posibilitatea ca sponsorizarea să crească, numai dacă datornicii către instituția noastră își vor respecta promisiunile, prin contracte. ● Preocupări și căutări intense există, fiecare conducere încearcă să depisteze sponsori, instituții care să ajute un sector care nu se lasă intimidat de invazia prostului gust și a vulgarității, ci continuă, ca întotdeauna, propagarea artei autentice, a literaturii de bună calitate. **Secolul 20** va edita un număr special, dedicat lui Paul Valéry, un altul, zonei Mediterana, cel de-al treilea gravitând în jurul Angliei, acolo unde marea literatură nu absentează. Tentative mai sunt și pentru un număr dedicat în întregime Austriei. ● Marele necaz al **Romaniei literare** vine de la faptul că și-a redus numărul de pagini, de la 24 la 16, și revenirea la formatul inițial ar costa-o, în momentul de față, pentru un an (deci, neținând cont de inflație!) cam vreo 40 de milioane. Oare, chiar nu există în țara asta o astfel de sumă, când sute de milioane se aruncă în vistieriile celor veșnic nemulțumiți, convinși

că ei fac și desfac treburile țării? Miron Cosma, devenit, între timp, antrenor de elită, n-ar putea s-o lase mai moale și să privească și-n grădina altora? Ne amuzăm, de fapt, altcineva e vinovat de impertinența, aroganța și ascensiunea ortacului! Cu această ocazie s-a descoperit o anomalie – unele reviste, în răvna de a apărea și de a-și chivernisi banii, nu plătesc onorariile (Orizont, Helicon), fapt care a surprins dar a și îngrijorat pe cei prezenți la întâlnirea respectivă. Nu numai că s-a creat un precedent – și atât așteaptă puterea, să vadă că se poate și așa (ce nu se poate!) – dar trebuie să se știe că un creator trebuie recunoscut și prin onorarii, care și așa, în comparație cu demnitari de tot felul, are stimulente ridicole. Oare, e cineva dispus să mai audă și vocea creatorilor, aceia care au contribuit esențial la căderea dictaturii? Ne temem că trecutul se uită prea ușor, despre prezent, numai bine, iar viitorul, Dumnezeu cu mila! Difuzarea e o altă anomalie în România. Că **Rodipetul** e singura instituție profesionalizată în acest sens, ia tirajele care-i convin, nu mai e o noutate dar, recent, chiar scoate datoare unele reviste, fără să le fi aruncat în vistierii vreo lețcaie. E un mod de intimidare și o politică dubioasă, când, în multe orașe din țară, nu ajung destule publicații, când cititorii așteaptă reviste favorite, când subcultura e încurajată de cabinetele ministeriale, nu numai din anumite calcule sociale ci și pecuniare. Și, anul acesta, le vom vota tot reprezentanții lor, îl vom asculta pe domnul Văcăroiu vorbindu-ne despre ridicarea gradului de trai și cultură, cuvinte sforăitoare, lansate și în alte vremuri, de un pitic și ilustra lui jumătate analfabetă. ● Cât ne privește pe noi, revista **Luceafărul**, e bine să se știe că nu avem secretară, corectori, contabili, redactori, etc., etc., adică redacția e compusă din 3 (trei) salariați, iar subvențiile de la stat se înscriu în dreptul 0 (zero). Trăim de azi pe mâine, cu mâna întinsă în dreptul podului, adică la mila publică, și dacă n-ar fi Uniunea Scriitorilor, **Fundația Soros** și alte câteva instituții (numim aici unele bănci) care să ne ajute, am fi închis de mult ușile redacției. Așa, ne gândim la ziua de mâine, nu știm dacă ne va mai pica de undeva ceva, și mulțumim din inimă partidului!

Elena Sciapova, contesă de Carli

Elena Sciapova (născută Kozlova), plecată de peste un sfert de veac în Occident, s-a lansat ca manechin al lui Viaceslav Zaițev (celebru creator de modă în estul Europei și chiar la Paris), s-a făcut apoi cunoscută ca fotomodel în paginile publicațiilor din Apus. În sfârșit – ca scriitoare. Debutează la New York cu volumul **Elena sunt eu**; tot acolo a apărut și a doua sa carte. Un volum i s-a tipărit în Israel. Scrie versuri. O piesă i-a fost pusă în scenă la teatrul „Apollinaire” din Paris, o altă piesă – la teatrul din Milano. Colaborează la revista italiană „Allegro romano”, unde, printre altele, a scris despre destinul faimoasei balerine ruse Maia Plisețkaia (**Strălucirea și mizeria unei stele**). A inițiat, la săptămânalul moscovit „Nedelea”, o rubrică sub genericul „Omul ce s-a format pe sine”, semnificativ prin prisma experienței de viață a autoarei.

Elena Sciapova (numele primului său soț), contesă de Carli (după cel de-al treilea soț, contele de Carli, decedat acum trei ani), locuiește la Roma, iar vara se retrage la mănăstirea Sfântul Nicolae, nu departe de capitala italiană. O preocupă ideea mecenatului, ea dorind să facă din acest lăcaș, care îi aparține, „un centru de cultură rusă, unde să vină artiști, scriitori, poeți”, aspirând, și prin aceasta, să se „înscrisă în cultura rusă contemporană”.

Ultima sa carte se intitulează **Nil nisi bene** (Nimic decât bine), o maximă din antichitatea latină, larg folosită în Italia ca inscripție pe lespezile de mormânt. Conotația titlului, deci și a romanului, se rezumă la un adevăr fundamental: oricât ne-am agita în viață, vine timpul meditației profunde asupra efemerului existenței omenești.

NIL NISI BENE

La șaptesprezece ani pe mine m-au furat. M-au furat doar pentru faptul ca peste mulți ani eu să pot spune: „La șaptesprezece ani eu am fost răpită”.

– Vrăbiuță, mai bea puțin ceai, îmi propune Leca și, fără a mai aștepta răspunsul, toarnă esența întunecată în ceașca țărănească înflorată. Mai tare sau mai diluat?

– Mai tare, îi răspund, desigur. Leca adaugă apă fiartă, dar nu mult.

– Vrăbiuță, ce faci astă-seară? mă întrebă frumoasa Lohvitskaia.

– Astă-seară? Mă duc acasă. La ora opt trebuie să fiu acasă. Mama mi-a spus că-mi face scandal, dacă nu mă întorc la timp.

– Știi, Vrăbiuță, îmi pare foarte rău, dar, din păcate, noi trebuie acum să plecăm; după noi vor veni prietenii noștri, și apoi mergem în ospetie. Dacă dorești, vii cu noi, dar dacă, desigur, te-asteaptă mama, atunci mai bine să te duci acasă, zice Leca...

Și, iată, din acest moment a început, se poate spune, întreaga mea viață nouă. Pe zăpada albă de pe poiana apropiată luca un „Chevrolet” negru. Numai decît au coborât din el doi bărbați de vârstă mijlocie și au început să salute curtenitor, ușor batjocoritor, începătoarele actrițe ce se apropiau. Unul din ei îmi întinde mâna.

– Bună ziua, Nastea. mă mai ții minte? Eu sunt Lucien Lo, vineam la voi în casă, când erai încă mititică... Îți aduceam bomboane, și-amintești, Nastea?

Dau negativ din cap.

– Ia loc, noi ne ducem în ospetie. Tu, se înțelege, vii cu noi.

– Nu, mulțumesc; pe mine, din păcate, mă așteaptă mama și trebuie să mă întorc acasă.

– Ei, atunci te lăsăm în drum, replică Lucien, deschizând larg ușa superbe sale mașini.

Eu mă așez pe bancheta din spate, capitonată cu piele roșie, și văd alături de mine un bărbat înalt, frumos, cam de treizeci de ani:

– Alioșa Vicoșenko, mi se recomandă el. Fiul faimosului mareșal.

Așa cum uneori mi se întâmpla pe atunci, dar câteodată și acum, am devenit instantaneu extrem de volubilă, este unul din ciudatele mele mijloace de-a înfrânge bolnăvicioasa mea timiditate înnăscută. Eu trăncănesc cu Alioșa atât de sincer și apropiat, de parcă, s-ar putea crede, ne cunoaștem de-o veșnicie. În sfârșit, observ că se apropie locul de unde trebuie s-o cotesc spre casă.

– Lucien, lasă-mă, dacă dorești, aici, acasă ajung singură.

Lucien însă procedea exact de-a-ndoaselea, el apasă și mai puternic pe

accelerator, iar mașina trece în viteză pe lângă casa-mi părintească.

– Anastasia, dragă, scumpă, te rog, îți șoptește Alioșa, îți promit să te-aduc acasă însumi exact peste o jumătate de oră! Nu încă nici opt. Ei, te rog mult!

Brațul lui Alioșa îmi apasă mâna pieptu-i larg, unde, trebuie presupus, găsește adânc rănita lui inimă.

– De acord, numai pentru o jumătate de oră. Nu poți să-mi spui unde mergem?

Întrebarea, desigur, e fără rost, dar tot aș vrea să știu.

– La prietenul meu, mai precis la prietenul nostru, la un artist, Valemir Tretiakov.

Auzind acest nume, îmi trag mâna de haina semidescheiată a lui Alioșa și îi sunt furioasă lui Lucien că el intenționat a arătat toate acestea și că din partea lui e un gest de necavaleresc, o faptă urâtă, mai ales că ve cândva la noi în casă. Toată furia mea a fost stărnită doar de faptul că am auzit cu grozăvie numele lui Velemir Tretiakov. El a căpătat o proastă faimă în toată Moscova prin „scandalul sa amorală”, prin chiolhanurile, talentul divorțurilor sale, în sfârșit, prin banii aruncați în dreapta și-n stânga. De nenumarate ori auzit de la dragele mele prietene că Velemir mă imploră să-i fac o vizită amicală, dar fiecare dată respingeam invitațiile, închei de regulă, cu fraza teatral-radicală: „Picioarele mele nu va călca în casa acestui bătrân mizerabil desfrânat. Niciodată!”

Doamne, cât de principială eram...

Intrăm într-o mică încăpere, plină până la refuz de oameni. În sufragerie, unde pomenim, e semiîntuneric, tot iluminatul vine de la flacăra lumânărilor, în afara mesei scrise, unde șade un mic om chel ce desenează ceva... El știe că noi am sosit, dar nu înțoarce capul în direcția noastră. Apoi tot fără a-și întreprinde lucrul, ne salută cu voce sirenă de sex masculin și ne promite că pe lângă câteva clipe va încheia ce are de făcut și ne va alătura. Și toate acestea le spune cu o voce moale, insinuant-lingușitoare.

Ne așezăm pe un divan lung și comod, fața căruia este întinsă o masă joasă, supraîncărcată cu sticle, cupe, platouri, salam, brânzeturi, biscuiți, fursecuri, cu mere, alune, nuci și covrigi. Atmosfera e tensionată, toți glumesc, spun bancuri, povestesc anecdote, unii se sărută. Un bărbat șade pe o sofa în colțul camerei și șușotă alături de telefon. Cântă muzică, înțelege, jazz. Aici totul e încărcat cu tablouri, icoane și cu oameni. Alioșa dă o jumătate de oră stă lângă mine în genunchi și-mi sărută mâinile și picioarele. Mă simt neplăcut și încerc să-i spun: „Încetează, voinde a-mi ocupa mâinile cu o țigară sau o cupă de vin.”

Omul de la masa mare de scris, care același mod imperturbabil nu-și întreprinde ocupația și doar arareori mai schimbă câteva replici cu câte vreun prieten ce se apropie

început treptat să-mi capteze atenția și să mă încânte tot mai curioasă. În sfârșit, Velemir se așază de la masă și ostenit, dar întinzându-se încet, se îndreaptă direct spre mine.

Ce frumoasă fetiță și, probabil, dansează os sau, poate și mai bine, știe să recite înat. Nu știu, bineînțeles, dacă-ți place sau să reciti; poate ți-ar plăcea pur și simplu – să spunem – să-mi poezi două ore pe zi, și-ți pot face portretul.

Eu mă însor cu ea! izbucnește dintr-o dată, fără a se ridica din genunchi, fiul marelui mareșal. Auzi, noi ne căsătorim. Și te lega! Slăbește-ne!

Velemir îl privește batjocoritor pe Alioșa și apoi ochelari, apoi și-i scoate, ștergând de pe ochi limba fiecăre din cele două lentile.

Eu credeam, Alioșa, că ești însurat. Dar e importantă, eu te felicit. Sper că și tu îți dai deja acordul său.

– N-am dat nici un fel de acord. Ce-i cu voi melile acestea prostesti, Alioșa, și, de fapt, cineavoastră mi-ați promis să mă duceți să pește o jumătate de oră, iar acum au trecut deja cel puțin trei ore, bolmojesc eu și sunt și rușinat.

Alioșa, clătînându-se, se ridică din genunchi și mă conduce spre ieșire. Stăpânul ei mă însoțește cu o privire lungă, parcă dîtînd insistenț la ceva, iar sărutatul extrem pasional al mâinii mele pe ambele părți se face ca și cum mă păstrează încă voluptatea misterioasă a lacrimelor sale buze.

– Dar știi, îmi spune Alioșa în mașină, el nu ne-a rugat să te răpim, în general totul a fost aranjat, numai că eu n-am știut că ești atât neobișnuită. Ne vedem mâine, da? Dragostea mea, prima dragoste adevărată...

Acasă, oricât de straniu ar părea, n-a fost nici un fel de scandal, mama dormea deja, și eu în dimineața următoare m-a întrebat la ce am apărut acasă. Eu, așa cum se cuvine în asemenea situații, am mințit cu două ore.

Alioșa m-a sunat, așa cum stabilisem, după două zile, și ne-am înțeles să ne întâlnim la taurantul „Aragvi“. Când am sosit la taurant, în fața ochilor mi s-a înfățișat veliștea unei mese uriașe cu preparate înare gruzine, un grup mare de oameni deja răcheliți și printre ei Alioșa beat turtă. La masă lăra mea el a mormăit ceva de iubire, cu un zâmbet și își mai ținea semețul său cap ca să nu cadă în farfuria cu tocană georgiană. La masă lăra mea el a mormăit ceva de iubire, cu un zâmbet și își mai ținea semețul său cap ca să nu cadă în farfuria cu tocană georgiană. La masă lăra mea el a mormăit ceva de iubire, cu un zâmbet și își mai ținea semețul său cap ca să nu cadă în farfuria cu tocană georgiană. La masă lăra mea el a mormăit ceva de iubire, cu un zâmbet și își mai ținea semețul său cap ca să nu cadă în farfuria cu tocană georgiană.

... Valea a așezat pe cei mai apropiați prieteni ai săi în luxoasa „Volgă“ neagră cu număr guvernamental și a pornit spre locuința lui. Nu-mi amintesc, se înțelege, unde se află uriașa casă a lui Miluian dar, din tot ce-am văzut acolo, mi s-a întipărit în minte un foarte frumos garaj, aducând mai mult a sufragerie, cu bar, cu tablouri și fotografii pe pereți, luminat discret și odihnitor. În casa lui Valentin m-am pomenit la un moment dat deodată singură, în fața mea ședea, ca o statuie beată, încremenitul Alioșa, toți ceilalți oaspeți au dispărut. M-am sculat și-am plecat la întâmplare, ca apoi, deschizând prima ușă ce mi s-a ivit în cale, să mă cutremur de scârbă. Jos pe podea se tolăneau oameni aproape total despuiați, și se desfășura cea mai obișnuită orgie. Priveliștea într-aiată m-a uluit și speriat, încât îmi venea să izbucnesc într-un hohot de plâns, precum o fetiță, ceea ce și eram în acea vreme, fără să-mi dau seama însă.

– Valea, imediat să mă duceți acasă, am spus eu răspicat, privind direct fața lui Valentin, care dintr-o dată s-a fâstăcit, pierzând respectabilitatea de până atunci. Imediat, m-auziți!

– Desigur, desigur, bolborosea el, imediat, într-o clipă...

În mașină clocoteam de mânie și, bineînțeles, cel mai mult mă înăbușea furia împotriva lui Alioșa.

Acasă mă aștepta mama cu o solemnitate regală.

– Ei, Nastasia, te sfătuiesc să-mi spui tot, și mai ales să-mi relatezi ceea ce nu vrei să-mi spui. La vederea paltonului de blană ud ea scoase un oftat, după care i-a fost destul de ușor să stoarcă de la mine toate informațiile cu privire la seara de astăzi.

– Tu știi că acest neghiob e însurat?

Dau negativ din cap, deși o știu pe mama.

– Știi tu că soția lui este fiica mareșalului Ciulkov? Și el se află sub comanda sa.

– Cine sub comanda cui?

– Se înțelege cine, Alioșa, acest nenorocit alcoolic. Dacă el va telefona încă o dată la această casă, ți-o jur că mă voi plânga soției sale. Și atunci vom vedea, dacă va mai îndrăzni să formeze încă o dată acest număr de telefon. Leolea este o femeie atât de drăguță și educată, tu, probabil, n-o ții minte, ea venea la noi când tu erai încă mică...

În ziua următoare a sunat, bineînțeles, Alioșa, și aici s-a dezlănțuit drama. Mama i-a făcut un scandal atât de delicat, cum numai ea este capabilă să facă. Mama nu vorbea, ea te îngheța. După câteva minute în timpul încremenit de groază începeau să fie înfipte

ace. Când ea se încredința că a fost destul sânge și suficientă durere, atunci respectuos își lua rămas bun, nu înainte de a ruga să nu fie judecată cu asprime, căci fiica e fiică. Cu aceste cuvinte închidea receptorul.

Alioșa a bătut în retragere, dar nu pentru mult timp. Era în ajunul sărbătorilor, se apropia Anul Nou. Ca orice cochetă flusturatică eu am acceptat invitațiile mai multora pentru această seară. Alegerea au făcut-o însă destinul, mama și vanitatea. În ajunul Anului Nou a sunat Velemir și m-a invitat să merg cu el să sărbătoresc revelionul la Casa cinematografilei. Pentru mine atunci „Casa cinematografilei“ îmi suna precum astăzi – „Casa Albă“, și dacă președintele american s-ar fi hotărât să mă invite de Anul Nou, eu, desigur, aș fi stat puțin în cumpănă. Și cu toate acestea eu am răspuns că trebuie să mă mai gândesc...

– Anastasia, ce-ai căzut așa pe gânduri? Mama stă în fața mea într-o mantie de hermină și cu sceptrul în mână. Mantia și sceptrul ea le-a scos de pe regele din cărțile de joc. Interesant cum o fi arătând acum regele, probabil – gol pușcă. Anastasia, tu, ce n-ai?

– Aud, sigur că aud, dar tu? Eu credeam că mama mă întreabă dacă aud vocile sărmanelor victime... Eu nu știu, numai să nu râzi, pe mine... m-a invitat Tretiakov la Casa cinematografilei. N-am fost niciodată acolo; se spune că de Anul Nou acolo e ceva extraordinar. Incredibil, mama mi-a răspuns cu o deosebită blândețe:

– Bineînțeles, du-te cu Velemir, el este un om distins, corect, nici să nu-ți treacă prin cap să nu te duci.

Mă uit la mama de parcă o văd întâia dată. Nu-și bate joc de mine? Mă uit mai atent – nu, nu glumește.

– Ei, ce te uiți așa la mine?! El m-a sunat și mi-a cerut acordul și cu, din partea mea, i l-am dat.

După un timp, am aflat demersul șiret al lui Velemir; cu mult înainte, o tot suna pe mama, o întreba de sănătate, îi trimitea flori și cutii cu bomboane de ciocolată. Mai târziu, răsând și mijindu-și șiret ochi, spunea întotdeauna: „Aici nu-i vorba de fiică, la început trebuie să cucerești inima mamei, ceea ce e mult mai complicat“.

Evenimentele s-au derulat alert, vesel și nu fără drame. Chiar în toiul chefului, în restaurant a intrat, sau, mai precis, a pășit Alioșa cu un prieten necunoscut mie. El s-a apropiat de masa noastră și cu aerul orgoliosului jignit s-a înclinat ușor în semn de salut în fața mea, iar apoi din pricina aceluiași orgoliu jignit i-a tras două palme lui Velemir și tot așa, fără să scoată un cuvânt, a ieșit. Bărfe și discuții după acest incident au fost destul de multe, în realitate a fost un complot prietenesc între Alioșa și Velemir. Alioșa i-a cerut lui Velemir să-i invite soția (pe Leolea) de Anul Nou la Casa cinematografilei, iar el intenționa să plece cu mine la o vilă guvernamentală. Ultimul om care a aflat despre acest fapt am fost, bineînțeles, eu. După această seară Velemir, fără a sta pe gânduri, m-a rugat să-i devin soție. „Mama și-a dat deja acordul“, a adăugat el.

Dintre toți, Alioșa a tras cele mai multe ponoase. Leolea, se înțelege, a aflat de acest scandal monden, și Alioșa, fără întârziere, a fost expedit în Ural să comande Dumnezeu știe ce bază. A fost o lovitură pentru Alioșa, nu s-a opus, întrucât el, fiul mareșalului Vicoșenko, se afla sub directă comandă a mareșalului Ciulkov, tatăl soției sale.

Prezentare și traducere:
Gheorghe Barbă

REÎNTOARCEREA LUI ORWELL

Apariția la editura Ivrea a volumului I (1920-1940) „Eseuri, articole, scrisori de George Orwell“ a permis reîntoarcerea pe pământ francez a celebrului scriitor englez. Scurta viață a lui George Orwell pivotează în jurul a două imagini fundamentale.

Prima: la sfârșitul anilor '20, foarte tânărul Eric Blair, înrolat în politica colonială engleză în Binnania, a văzut cum unul din colegii săi îl lovea, sălbatic, în spate pe un coolie (cărător de rișcă). Blair/Orwell a înțeles pentru totdeauna sensul cuvântului imperialism. În consecință, câteva săptămâni mai târziu, va demisiona din poliție.

A doua: în 1937, sosind la Barcelona, pentru a lupta împotriva fascismului franchist, se va întâlni în cazarmă cu un combatant italian. Neînțelegându-se, în ciuda încercărilor, prin cuvinte, și-au strâns îndelung, bărbătește mâinile. De data aceasta, Orwell a descifrat pentru totdeauna sensul cuvântului fraternitate.

Orwell a fost scriitorul căruia i s-a refuzat de către editori, cu încăpățănare, publicarea operelor sale; dar spre sfârșitul veștii, va vedea cum cărțile sale apar într-un tiraj de peste 30 milioane de exemplare și sunt traduse în 45 de limbi. Scriitorul a început ca Zola, fiind anchetatorul adevărului trăit, și sfârșind ca La Fontaine, prin zămisirea unor fabule de neuitat. Pentru a scrie despre „vaca turbată“ și vagabonzii londonezi, el însuși va îmbrăca hainele cerșetorului, jegos și fără suflet. În acest travesti și-a serbat reușita, atunci când, într-o zi, ajutând un alt vagabond să care un obiect greu, acesta i-a replicat: „Merci, mec“ (Mulțumesc, bărbate). Niciodată, până atunci nu-i mai spusese cineva acel „mec“ din lumea interlopă.

Aidoma lui Zola, în cazul romanului „Germinal“, Orwell a coborât în minele din Yorkshire, la Wigan. Ca rezultat al acestei experiențe, s-a născut romanul „Rampa din

Wigan“. Neascunzând minerilor cine este și ce face, aceștia i se adresau, când cu „Sir“, când cu „tovarășe“.

O altă carte în care se căuta cu obstinație adevărul este „Omagiul Cataloniei“, o mărturie a participării scriitorului în războiul Spaniei. Pe frontul de la Huesca, un trăgător franchist i-a înfipt în glonte în gât, Orwell supraviețuind răniilor sale grave. Cartea despre războiul din Spania va apărea în anul 1938. Plămânii lui Orwell, măcinați de tuberculoză, rezistă tot mai greu. Avea să mai trăiască doisprezece ani...

Cu prețul unui efort neverosimil, ce îl va ucide până la urmă, el va scrie două mituri-fabule, ce-i vor aduce o glorie mondială: „Ferma animalelor“ (1945) și „1984“ (publicat în 1949). Un limbaj al insolentei critice de la axioma „Toate animalele sunt egale, dar există unele mai egale decât celelalte“ la Big Brother (engl. „Fratele cel Mare), de la „gândul-crimă“ la „lagărul bucuriei“ (o parabolă a lagărelor de concentrare“ și de ce nu al mult invocatului „lagăr socialist“), de la „Ministerul Adevărului“ la celebrarea „săptămânii urii“. După întoarcerea lui din Barcelona, până ce s-a stins, Orwell a avut nevoie de un dur curaj intelectual, în virtutea căruia trebuia să-și rănească prietenii pe care-i stima și să-și disprețuiască pretenșii amici, pe care-i ura. „E poate un semn rău pentru un scriitor, dacă nu este suspectat de tendințe reacționare“. Și vizionarul din el adaugă: „Nimic nu a contribuit mai mult în a corupe idealul original al socialismului decât credința că Rusia ar putea fi o țară socialistă“. Dar de la reprezentarea raportului lui Hrușciiov până la dărâmarea Zidului (și accesul la arhivele KGB), totul a confirmat premonițiile geniale orwelliene, acesta rezistând în epoca insultelor falșilor martori și lipsei de acceptare a prietenilor săi naturali. Trebuie să ai croiala unui om de

stânga, pe care lumea îl crede de dreapta, pe a nu te abate din drumul tău, înfruntând seninătate, calomnia. Orwell fusese indignat Stalin și acoliții săi, într-un timp când aliați occidentali, cât și mujicii îl elogiau într-un halucinant, dar nu-și putea ascunde mila față de cei păcăliți și „tovarășii de drum“. În acea vreme, în mijlocul de secol, nici nu exista o soluție clară pentru dilemele istoriei. „Capitalismul conduce la șomaj, compe feroce pentru piețe și război. Colectivismul atrage după sine lagăre de concentrare, c șefului și război“.

Când, după patru decenii de la moartea Orwell, Imperiul Minciunii sovietice și-a arătat ruinele și putreziciunea s-a putut afirmă că autorul romanului „1984“ a contribuit la dărâmarea zidului Berlinului și a demontării marilor falsități de stat. El aparține spațiului puternice de solitari, ce prin opera lor riguroasă i-a reflectat pe contemporani, dincolo de baliverne. Maestru al incredulității dezintoxicat mii și mii de cititori, victimă unor iluzii ideologice perdante. Aidoma puținii au fost lucizii ce și-au iluminat ochii și Simone Weil și războiul contra confuziei Hannah Arendt și analiza totalitarismului, S. Leys și obiceiurile necunoscute ale președintelui Mao, Victor Serge și întoarcerea lui Gid URSS, Soljenițin și lupta contra Gulaagului Lovit de o tuberculoză pulmonară, Orwell depus o energie incredibilă pentru scrierea ceea ce bibliotecile vor reține cu glacială statică) unei duzine de cărți. Puțin, la fel ca și scurtă i-a fost viața. Gustul jurnalistului pentru „adevărul adevărat“, ce a mers, uneori, până la ceea ce Orwell însuși o denumește „brută intelectuală“, dă corespondenței sale „Eseuri, articole și scrisori“ o vivacitate și bucurie a exprimării și un briliant de inteligență absolut încântătoare.

Dar el nu se rezumă numai la atât. Publicarea foarte frumoasă a eseului „Veritabilă profesiune de credință“, „pentru ce scriu“, „Când mă instalează masa de lucru pentru a scoate o carte, propun: vreau să creez o operă de artă. Această carte, pentru că vreau să denuncie minciună. (...) Dar dorința mea cea mai scumpă este de a transforma eseul politic într-o formă de artă“. În consecință, ceea ce Orwell realizează se dovedește a fi o scriitură superbă, nerădăcată ca o lamă de oțel.

Din anii săi birmanezi, ne obsedează povestire teribilă „O spânzurare“, în care relatează, cu o precizie rece, oroarea simțită un martor, în fața absurdității unei execuții capitale. „Mai se zbate încă, nu-i așa? Nu regulă“ constatase, nemulțumit, direct „Atunci, trageți-l de picioare!“, exultând deodată, un magistrat birman...

Orwell se relevă ca un mare scriitor, descrie un „sejur“ la un azil de noaptea pentru uciderea unui elefant, ce la rândul său, ucide un coolie (ceea ce produsese indignarea săi „dat fiind că elefantul are o valoare, înfipt în mare, decât nu știu care dobitoc de coolie“).

Dar acidul Orwell vorbește de Stendhal și de finețe, care l-ar fi încântat și pe redactează tinerelor femei scrisori șarmante expune prietenilor idei briliante, ce și azi sunt jumătate de secol, au strălucirea și dezgropat. Curajul gândirii, rigoarea și detașarea cu care trece peste idoli, originea spiritului, trăiesc în fiecare rând orwellian mai presus de toate. „1084“ nu este, nu a putut fi, o fatalitate. Orwell face parte dintr-o pușină hărăziți să trăiască și să lupte pentru înlăturarea o teribilă amenințare...

„Le Nouvel Observateur“ nr 1618, noiembrie 1995

Selecție și traducere
Constantin Ardeleanu

RAȚIUNE VS. INTUIȚIE

de ION CREȚU

Cea mai recentă apariție editorială a lui Alan Lightman – în materie de beletristică, cel puțin – se numește **Good Benito (Bunul Benito)**, Pantheon Books, New York, 1994. Născut la Memphis, Tennessee, 1948, Alan Lightman este o veritabilă rară aviz re scriitori. Solida lui formație științifică – Harvard, Cornell, Princeton, Institutul de Biologie din California, numeroase publicații – prevedeau foarte puțin o carieră literară și cu mai puțin una semnificativă. A scris pentru *Time*, *Newsweek*, *The New Yorker* and *The New York Review of Books*. A publicat, printre altele: *Time and Papa Joe's Pipe*, *A Modern-Day Yankee in a Connecticut Court*, *Origins*, *Time the Stars*. Romanul *Einstein Dreams (Visele Einstein)* tradus și în limba română este prima carte de ficțiune și, totodată primul succes literar, ea înscriindu-se imediat și cu multă notorietate pe lista bestseller-urilor din SUA. În prezent, Alan Lightman predă știință și, *nota bene*, scrie pentru scrierilor la MIT. Despre *background*-ul intelectual al lui Alan Lightman acesta afirmă: „Poezia, ensiunile umane ale științei, scriitorii ca Salman Rushdie și Italo Calvino și câțiva dintre realiștii moderni – Borges și Gabriel Garcia Marquez – toate acestea făceau parte din educația mea, dar ce anume inspiră cartea nu prea știu. Mi-a luat un an și s-a scris singură. M-am simțit ca un mediu, ca o ductă între o putere superioară și pagina cărții.” Privitor la romanul său *Good Benito*, Lightman susține: „Am vrut să scriu despre viața profesională a unui om de știință. Am trăit în lumea științei și am asimilat modul în care gândesc oamenii și de ce gândesc astfel. Sunt, apoi, esat în tema intuiției *versus* rațional, în lupta pe care o dă personajul principal pe parcursul cărții. Și că ficțiunea este cea mai bună formă de a scrie despre emoții.”

Good Benito este un roman al formației actuale. El este conceput și construit pe două niveluri: evocare (*flash back*) & relatare; evocarea lăriei și a anilor de studiu, relatarea primilor ani de profesorat. Mediul universitar trimite, nu o dată, la romanul campusului, ilustrat atât de fericit în Kingsley Amis cu al său *Lucky Jim*.

Prin filonul epic subteran din care se întindează, *Good Benito* are toate datele unui roman de factură autobiografică, de la orașul natal, Memphis, la înclinația autorului pentru știință, teoretic cu o pictoriță etc. Lang Bennett („bunul Benito,” este porecla dată autorului de prietenul din lărie al acestuia), este un amestec de klebberly Finn și Pierre Noziere. Trama este simplă, liniară. Personajul principal crește fără probleme, căutări chinuitoare sau ezitări. El nu începe să apeleze la ceea ce în matematici se numește *try and error method* pentru a-și găsi propria identitate. Încă de mic, toate preocupările, problemele și înclinațiile lui trimit spre o viață științifică. De aici atmosfera tonică, solară, se degajă din întreg romanul.

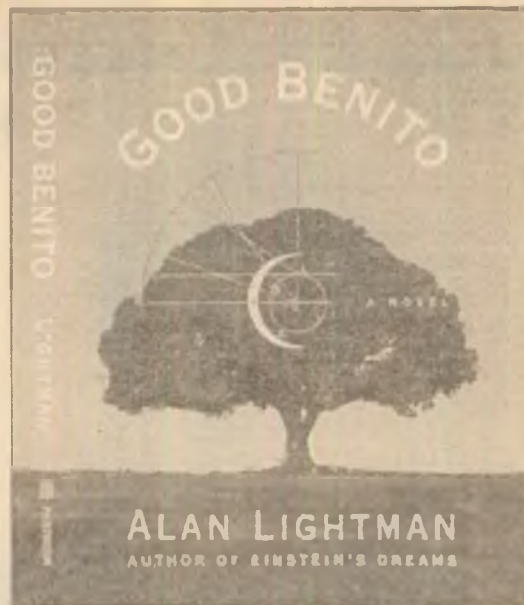
La nivelul scriiturii, Alan Lightman rămâne în continuare fidel formulei adoptate la *Visele lui Einstein*. Frazele, în general scurte, au o claritate și, deseori, lirism. Eliminarea elementelor grafice specifice dialogurilor și topirea lor în chiar pasta textului asigură paginii o

anumită densitate.

Dacă punctul forte al romanului *Bunul Benito* nu este *story*-ul, și nu este, trebuie să subliniem ca pe o mare reușită galeria portretelor personajelor. Ele au individualitate, sunt vii, pline de farmec, convingătoare. Arta portretistică a lui Lightman nu se bazează totdeauna, sau în mod exclusiv, pe trăsăturile fizice ale personajelor sale, tușele psihologice și/ sau cele ironice/ umoristice adaugă un plus de personalitate. Iată-l, de pildă, pe decanul colegiului Leominster – unde își începe cariera didactică Bennett: „The dean, an historian is small but long, with a thin, tubular neck that protrudes far beyonds his collar. His eyes lie close together. He has the manner of an animal accustomed with darkness and dump.” Ori pe Scalapino, celebrul profesor care nu mai publicase nimic de peste zece ani de zile și-și ducea zilele într-o cvasi-recluziune autoimpusă: „There, bent over the kitchen table with a pad of white paper, is a monstrously fat man. Arnold Scalapino. He seems wedged in his seat, his huge belly straining upward against the underside of the table. Great rolls of pink flesh hang around his neck...” Sau îndrumătorul său științific: „Davis Jacoby era magnetic. Când te privea, aveai un puternic sentiment că ceva mare era pe cale să se întâmple, îți doreai să stai aproape de el.” etc.

Personajele lui Lightman – cele din lumea academică, îndeosebi – sunt atinse de aripa excentricității, confirmând, nu odată, ideea generală pe care o are individul obișnuit despre omul de știință, idee întreținută chiar de omul de știință (pitorescul lui Barbilian sau al academicianul Moisis a intrat de mult în legendă). Din acest punct de vedere, Lightman, un bun cunoscător al mediului, nu-și tratează personajele cu complezență. Am văzut cele câteva portrete. Iată, acum, o idee despre cadrul în care își duc existența, total rupți de realitate, dezinteresați de cele lumești, acești preoți ai științei: „Noaptea următoare, Sophie îl conduce imediat pe Bennett în biroul lui Scalapino. La lumina lanternei să vadă numere vechi ale revistei *Physical Review* grămadă pe pervazul ferestrei, pe birou, pe podea. Pantofii sunt folosiți ca *press-papier*, deseori desperecheați. Scrisori nedeschise de la Lapedes, Mortenheim, Kaiser, Ternin sunt aruncate pe birou. Borcane cu unii de arahide zac prin sertare întredeschise. Bennett trage primul dosar și începe să citească. Paginile șifonate și pătate cu cafea sunt în dezordine... etc.”

Despre ambiția sa ca scriitor provenit dintr-o altă „cultură”, Alan Lightman afirmă: „Cred că pentru cei mai mulți oameni cultura științifică este ca o țară străină. Totdeauna mi-au plăcut scriitorii care trăiesc într-o cultură străină și care încearcă să comunice această cultură unei audiențe mai largi. Rushdie scrie despre India, Garcia Marquez scrie despre America Latină, și amândoi comunică o mentalitate diferită de oricare altă mentalitate. Îmi face o mare plăcere când un scriitor bun dintr-o altă cultură, mă poartă în acea cultură. Cam asta mi-ar place mie să fac cu cultura științifică.” Se poate afirma fără putință de tăgadă că, spre deosebire de mulți alți conțrați proveniți din alte culturi decât cea literară, și care rareori aruncă o lumină clară asupra mediului din care provin, Lightman reușește

să ofere o imagine convingătoare despre ce înseamnă să fii om de știință. El nu ezită să demonteze mecanismul creației și să demonstreze cu mijloace specifice literaturii că procesul prin care omul de știință ajunge la o soluție nu este funciarnamente diferit ca mod de funcționare de cel al artistului. Scalapino, de pildă, „nu poate să-i explice lui Bennett la ce se gândește așa cum o mare balerină nu este capabilă să explice cum face piruetele.” În *Good Benito* ne întâlnim cu frumusețea științei dar și cu rătăcirile, amăgirile, privațiunile, sacrificiul, singurătatea care însoțesc drumul omului de știință spre realizare. Întreaga filozofie de viață a omului de știință este rezumată de Lightman în câteva fraze de un rar dramatism: „După cum începea să înțeleagă Bennett, orice fizician sub 40 de ani mănâncă și bea știință. După 40, un fizician teoretician poate să se odihnească puțin, să-și permită o *hobby* sau să petreacă parte din timp în mijlocul familiei. Până atunci, însă, nu există nici un moment de relaxare. Obsesia este parte din etica profesiei. Galviston, ca și Bennett, era un obsedat. Dar din cine știe ce motiv nu produsese nici o lucrare de interes major. Avea deja 30 de ani. (s.n.)

Bunul Benito mi-a amintit, pe la jumătatea lecturii romanului, de o întâmplare din timpul liceului. Elev la secția umanistă, legăturile mele cu matematicile – ca și ale celorlalți colegi de clasă, de altfel, – erau cât se poate de joviale. Toate eforturile cadrelor didactice, oricât de pedagogice, de diligente sau subtile (dacă această înșiruire nu este cumva un pleonasm), să ne trezească cea mai neînsemnată reacție de interes pentru cifre, socoteli, probleme se loveau invariabil de suficiența noastră de copii zevzeci. Cel mai caragios dintre toți dascălii noștri ni se părea „proful” de mate, domnul Matei, un bătrânel de treabă de altfel, de un imens comic în naivitatea lui nedisimulată. În timp ce în băncile din fundul clasei, citeam pe ascuns romane polițiste, sau ne băteam cu avioane de hârtie, domnul Matei explica la tablă, imperturbabil, diferite teoreme – al căror nume, fie vorba între noi, nu cred să-l fi reținut vreodată. Urmau exemplificările. O problemă, și încă una, până când suna de pauză. După fiecare rezolvare, domnul Matei își întorcea spre clasă fața iradiind de satisfacție, și continua invariabil cu aceeași formulă: „Eh, și acum, una și mai frumoasă...”

Pentru noi, cei pentru care, oricum, matematicile erau de neînțeles, ideea că o problemă ar putea fi frumoasă (auzi colo gogoriță, o problemă „frumoasă“!!!) – și nu ușoară sau grea, cum ne închipuiam că trebuie să stea lucrurile – ni se părea de un absurd nemaipomenit. Mai târziu, prea târziu, din păcate, ca să mai pot îndrepta ceva, mi-am dat seama cât de eronat judecam. Astăzi, când mă gândesc la Alan Lightman mi-l imaginez – nu pot să mi-l imaginez altfel decât șoptind cu un la masa de lucru așterne primele cuvinte ale unei noi cărți: „Eh, și acum una și mai frumoasă...” Acum înțeleg.

1) „Ție-ți vorbesc, Americă!“ pare să spună Maria Banuș, de pe malurile Senei.

2) Rolf Bossert – un traducător ce s-a petrecut prea devreme în lumea celor drepți.

3) Vorbește Sânziana Pop (șefa As-ului de mai târziu), dar nu toți își iau notițe. Printre ignoranți, Nicolae Velea.

4) În apropierea tinerilor (Mariana Vorona și Dumitru M. Ion), Nichita Stănescu se simțea în elementul său.

5) Grete Tartler se întreține cu Elena Ștefoi, Valeriu Anania – numai cu Divinitatea.

